

J E Z I K *in* A lovstvo

VSEBINA

- Razprave in članki**
- 103** Irena Stramljič Breznik
Oblikovanje poimenovanj za besedne vrste v slovensko pisanih slovnica med leti 1791-1854
- 111** Zoltan Jan
Slovenska književnost v italijanskih antologijah jugoslovanskih književnosti po letu 1945
- 129** Jerica Vogel
Poslušanje pri pouku književnosti
- Ocene in poročila**
- 137** Slava Pevec Grm
Analiza delovnega zvezka Potovanje besed 2 glede na zastopnost štirih sporazumevalnih dejavnosti
- 141** Irena Stramljič Breznik
Zborovanje slovenskih slavistov v Murski Soboti (1.-3. 10. 1998)
- Obvestila SDS**
- 143** Zoltan Jan
Predlogi razglasitev častnih članic in članov Slavističnega društva Slovenije
- 146** Zoltan Jan
Predlog za ustanovitev nagrad Slavističnega društva Slovenije

---

Jezik in slovstvo

Letnik XLIV, številka 4
Ljubljana, januar 1998/99

ISSN 0021-6933

<http://www.ff.uni-lj.si/jis>

Časopis izhaja mesečno od oktobra do junija (8 številke)

Izdaja: Slavistično društvo Slovenije

Uredniški odbor: Tomaž Sajovic (glavni in odgovorni urednik), Miha Javornik, Irena Novak - Popov (slovstvena zgodovina), Erika Kržišnik, Alenka Šivic - Dular (jezikoslovje), Boža Krakar - Vogel, Mojca Poznanovič (didaktika jezika in književnosti)

Predsednica časopisnega sveta: Helga Glušič

Tehnični urednik: Samo Bertonec

Oprema naslovnice: Samo Lapajne

Računalniška priprava: BBert grafika, Resljeva 4, Ljubljana

Tisk: Littera picta d.o.o., Rožna dolina c. IV/32-34, Ljubljana

Naslov uredništva: Jezik in slovstvo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana

Naročila sprejema uredništvo JIS. Letna naročnina je 3000 SIT, cena posamezne številke 550 SIT, cena dvojne številke 750 SIT. Za dijake in študente, ki dobijo revijo pri poverjenikih, je letna naročnina 1500 SIT. Letna naročnina za evropske države je 30 DEM, za neevropske države pa 35 DEM.

Naklada 2000 izvodov.

Revijo gmotno podpirajo Ministrstvo za kulturo RS, Ministrstvo za šolstvo in šport RS, Ministrstvo za znanost in tehnologijo RS ter Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Po mnenju Ministrstva za informiranje RS, št. 23/187-92, z dne 18. 3. 1992, sodi revija med proizvode informativnega značaja, za katere se plačuje 5-odstotni davek od prometa proizvodov.

Irena Stramljič Breznik

UDK 811.163.6373.46:81'36"17/18"

Pedagoška fakulteta v Mariboru

Oblikovanje poimenovanj za besedne vrste v slovensko pisanih slovnicaх med leti 1791-1854

O Na vprašanji, kaj so besedne vrste in koliko jih je v slovenščini, danes že tradicionalno odgovarjamo, da so to skupine besed, specializirane za opravljanje določene skladenjske vloge, ter da jih je devet: samostalniška, pridevniška beseda, prislov, glagol, predikativ, predlog, veznik, členek in medmet.¹

Toda pogled v starejše slovenske slovnice nas prepriča, da nista bili le delitev in število besednih vrst različni,² ampak je zanje vladala precejšnja poimenovalna raznolikost.

1 Ob uporabi besednovrstnih poimenovanj v strokovnem razpravljanju ali pri jezikovnem pouku navadno niti ne razmišljamo o njihovi »pomenskosti« oz. se ne sprašujemo o njihovi motiviranosti, vendar razumevanje le-te lahko prispeva marsikatero pojasnilo, ki je tesno povezano s funkcijsko določenostjo besedne vrste. To pa je zlasti dobrodošlo v položaju, ko tovrstne kategorije uzaveščamo kot del slovniceznega znanja.

1.1 V nadaljevanju se bom zato lotila analize besednovrstnih izrazov, iz katere bo razvidno, kako se je oblikovala tovrstna slovnica terminologija³ v slovenskih slovnicaх med leti 1791-1854, s posebnim poudarkom na iskanju besedotvorne motivacije poimenovanj. Izhodišče za primerjavo bo današnja klasifikacija besednih vrst, zato da bo pregledneje, kdaj sploh se pojavi določena besedna vrsta, in da bo lažje spremljati razvojne oblike njenega poimenovanja skozi slovensko slovnico izročilo.

V zastavljen časovni okvir sodijo naslednjih slovenskih slovnice: Mihael Zagajšek (1791),⁴ Valentin Vodnik (1811),⁵ Jožef Muršec (1847),⁶ Fran Malavašič (1849),⁷ Matija Majar (1850)⁸ in

¹ Tako delitev navaja J. Toporišič, in sicer v naslednjih prispevkih: Samostalniška beseda, *Linguistica* (1972), 301-314; Besednovrstna vprašanja slovenskega knjižnega jezika, *JiS XX* (1974/75), 33-39; Slovenske zaimenske besede, *JiS XX* (1974/75), 117-119; Esej o slovenskih besednih vrstah, *JiS XX* (1974/75), 295-305, *Slovenska slovnica*, Maribor 1976, 175-404, Še k teoriji besednih vrst, posebno predikativa, *JiS XV* (1979/80), 201-205.

² I. Černelič Kozlevčar, Reševanje besednovrstnih vprašanj v SSKJ, *Obdobja 8*, Ljubljana 1988, 289-300.

³ Obravnavi slovniceznega izrazja v slovenskih slovnicaх se je posvečalo že več razpravljalcev. Med njimi: J. Rotar, Naše jezikovno izrazje, *JiS IV* (1958/59), 37-41, 78-81; F. Novak, Iz zgodovine slovenskega znanstvenega jezika: Pohlinoва računica, 89-100; M. Pirnat, Znanstveni jezik v Vodnikovi slovnici, 101-108; J. Toporišič, Izrazjetvorje ob primerih slovenskega jezikoslovnega izrazja, 113-131. Prispevki omenjenih avtorjev so zbrani v *Slovenski jezik v znanosti*. Zbornik prispevkov. Zbrala in uredila dr. Ada Vidovič Muha. Ljubljana 1986.

⁴ Mihael Zagajšek, *Slovenska Grammatika oder Georg Sellenko's Wendische Sprachlehre in deutsch und wendischen Vortrag*, Celje 1791.

Anton Janežič (1854).⁹ Zaradi zanimive terminologije sem upoštevala še Slomškov učbenik iz 1842,¹⁰ čeprav ni bil namenjen zgolj slovničnemu pouku.

Pred obravnavo besednovrstnih izrazov je potrebno odgovoriti na dvojje vprašanj: katere bistvene lastnosti opredeljujejo strokovni izraz in kakšna je pri njegovem oblikovanju vloga besedotvorja.

Izrazijska vprašanja slovenskega jezika so bila posebej aktualna že v drugi polovici 19. stoletja. Temeljna okoliščina, ki je sprožila to dejavnost, je bilo revolucionarno leto 1848, z njim možnost vpeljave slovenščine v šole in deloma tudi v urade. Zaradi dolge tradicije nemščine kot učnega jezika je tedaj nenadoma postalo nujno potrebno, da se oblikuje slovenska terminologija vsaj za šolske predmete. In ob tem so se pojavila tudi prva teoretična razmišljanja Ivana Macuna, kako »nov izraz ali terminus« oblikovati:¹¹ 1. izražati mora definicijo in opredelitev predmeta, 2. biti mora samostalnik, 3. izraz mora biti tvorjen po splošnih tvorbenih pravilih danega jezika. Te lastnosti so še danes aktualne v teoriji terminologije, ki izrazu pripisuje še naslednje lastnosti: enopomenskost, preciznost, deekspresivnost, in tri vloge, ki jih opravlja: imenovanje, označevanje, sporočanje.¹²

Tretja definicijska lastnost termina izpostavlja načelo tvorbenosti, ki se mora skladati s tvorbenimi vzorci jezika tako, da je možno tvoriti tudi nove izraze, ki pripadajo isti pojmovni kategoriji. Ko se govori o tvorbenih vzorcih danega jezika, se torej dotikamo sistema jezika, tega pa raziskujejo jezikoslovci. Iz tega izhaja, da je oblikovanje področnega izrazja ne samo vprašanje strokovnjakov, marveč tudi jezikoslovcev, ki raziskujejo besedotvorni sistem. Tako besedotvorje nima le pomena za teorijo jezika, ampak ima tudi povsem praktično vrednost: na podlagi sestavin izraza lahko razpoznavamo njegov pomen oz. analogno po strukturi sestavin tvorimo nov izraz.

2 Besedne vrste so opredeljene glede na različne skladijske vloge, ki jih lahko imajo v stavku, in se danes obravnavajo pri oblikoslovju.

Omenjeni slovničarji so jih predstavljali v različnih delih svojih slovnice, ki so jih tudi različno poimenovali. Zagajšek je v poglavju *Od besedevednosti* (23) razlikoval *osem stav*, Vodnik je o *devetih plemenih besedi* razpravljal v poglavju *Besede* (9), Muršec je razlikoval v *Besednih plemenih* (5) besede *deveterega pomena*, Slomšek je pisal o *deseterih besednih plemenih* (133). Malavašič je podobno kot Vodnik v poglavju *Besede* (7) prikazoval besede *devetih plemen*, ki so deli govorjenja ali pogovora, Matija Majar je kot ilirist predstavil v slovničnem delu *slova deveterega plemena* (15) in Janežič je v poglavju o *Zlaganju in sklanjanju* (11) utemeljeval *devet govornih delov*.

Natančnejšo predstavo o številu in razumevanju besednih vrst pri posameznem slovničarju prinaša naslednja preglednica, v kateri so z zvezdico označene tiste kategorije besed, ki danes ne predstavljajo samostojne besedne vrste.

⁵ Valentin Vodnik, *Pismenost ali Gramatika za Prve Šole*, Ljubljana 1811.

⁶ Jožef Muršec, *Kratka slovenska slovnica za penceve*, Gradec 1847.

⁷ Fran Malavašič, *Slovenska slovnica za prve slovenske šole v mestih in na deželi*, Ljubljana 1849.

⁸ Matija Majar, *Slovnica za Slovence*, Ljubljana 1850.

⁹ Anton Janežič, *Slovenska slovnica s kratkim pregledom slovenskega slovstva ter malim cirilskim in glagolskim berilom za Slovence*, Celovec 1854.

¹⁰ Anton Slomšek, *Blaže ino Nežica v nedeljski šoli*, Celje 1842.

¹¹ Ivan Macun, *Slovenska terminologija v obče in posebno jezikoslovna*, SG (1862), 67-72.

¹² O. Kunst Gnamuš, *Znanstveno izrazje in proizvodnja znanstvenih pomenov*; F. Pediček, *Teorija znanstvene terminologije (Poizkus utemeljitve in orisa)*. *Terminologija v znanosti. Prispevki k teoriji*. Pedagoški inštitut pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani, Ljubljana 1984, 49-57; 17-35.

Preglednica 1: Število in razvrstitev besednih vrst v slovnica 1791-1854.

ZAGAJŠEK, 1791

1. Imenska beseda (Nennwort)
2. Namestna beseda (Fürwort)*
3. Časna beseda (Zeitwort)
4. Sredljiva beseda 'deležnik' (Mittelwort)*
5. Predbeseda (Vorwort)
6. Zravn'beseda 'prislov' (Nebenwort)
7. V'mesbeseda 'medmet' (Zwischenwort)
8. Vezljiva beseda (Bindewort)

VODNIK, 1811

1. Ime
2. Perlòg
3. Namestime*
4. Glagol
5. Deležje*
6. Predlog
7. Narečje-
8. Vez
9. Medmèt

SLOMŠEK, 1842

1. Djanke (Zeitwörter)
2. Kazanke (Geschlechtswörter)*
3. Poglavlke (Hauptwörter)
4. Priložnice (Benwörter)
5. Števnice (Zahlwörter)*
6. Namestnice (Fürwörter)*
7. Pridjavke (Nebenwörter)
8. Predloge (Vorwörter)
9. Vezavke (Bindewörter)
10. Klicavke (Empfindungswörter)

MURŠEC, 1847

1. Ime
2. Prilog
3. Številnica*
4. Zaime*
5. Glagol
6. Narečje
7. Predlog
8. Vez
9. Medmet

MALAVAŠIČ, 1849

1. Ime (Hauptwort)
2. Prilog (Beiwort)
3. Številno ime (Zahlwort)*
4. Mestime (Fürwort)*
5. Glagol (Zeitwort)
6. Predlog (Vorwort)
7. Narečje (Nebenwort)
8. Vez (Bindewort)
9. Medmet

MAJAR, 1850

1. Ime samostavno
2. Ime pridavno
3. Čislo*
4. Zaime*
5. Glagolj
6. Predlog
7. Prislov
8. Vez
9. Medmet

JANEŽIČ, 1854

1. Ime samostavno (Nomen substantivum)
2. Prilog (Nomen adjectivum)
3. Zaime (Pronomen)*
4. Številnica (Nomen numerale)*
5. Glagol (Verbum)
6. Predlog (Praepositio)
7. Prirečje (Adverbium)
8. Vez (Conjunctio)
9. Medmet (Interjectio)

2.1 Samostalniška beseda je definirana kot poimenovanje za različno predmetnost (osebo, žival, stvar, pojem), ki ima v stavku primarno vlogo osebkca in predmeta.

Njeno samozadostnost kaže današnje poimenovanje *samostalnik* < *tisti, ki je samostalen*; *samostalen* < *tak, ki stoji sam*. Korenine tega poimenovanja srečamo že pri Zagajšku (25), saj jo imenuje »*samustojoča imenska beseda*, katera v' enimu govorjenju *sama iz sebe* zamore stati«. Druga sinonimna izraza sta še *imenska* < *ta, ki je povezana z imenom* ali *poglavitna beseda* < *taka, ki je (primerljiva) z glavo oz. po glavi*. Slednja motivacija je že nekoliko zabrisana, vsekakor pa metaforična: beseda je med besednimi vrstami pomembna, kot je pomembna glava pri delih telesa. To motivacijo je uporabil tudi Slomšek. Imenoval jo je *poglavka*, saj kaže »poglavitne reči, lastnosti ino ljudi« (133).

Vodnik, Muršec, Malavašič so uporabljali le izraz *ime* kot prevod nemškega izraza *der Hauptwort*, Majar in Janežič (verjetno po vzoru ruščine) pa besedno zvezo *ime samostavno*. Pri slednjem poimenovanju se odpira zanimivo vprašanje o podstavi: ali gre v tem primeru za zloženko *samostaven* < *tak, ki se sam stavi* ali pa, in to je najverjetneje, le za obliko pridevnika *-()ven* za današnjo *-()len*: *samostalen* < *tak, ki stoji sam*.¹³

Del samostalniške oz. pridevniške besede je tudi *zaimek* < *to, kar je (nadomestilo) za ime*, ki je tvorjenka iz predložne zveze. Zagajšek je uporabljal izpeljanko *namestna (beseda)* < *taka, ki je namesto*, Vodnik izpeljanko iz predložne zveze *namestime* < *to, kar je namest(o) imena*, Muršec *zaimo* < *to, kar je za ime*. Enak izraz srečamo pri Majarju in Janežiču. Malavašič izhaja iz podobne podstave kot Vodnik *mestime* < *to, kar je (na)mest(o) imena*. V tvorbi je bil povsem samosvoj Slomšek z izpeljanko iz pridevnika *namestnica* < *tista, ki je namestna*.

2.2 Tudi izraz *pridevnik* je tvorbeno izpeljanka četrte stopnje iz glagolske podstave. Poglejmo njeno verižno tvorbo: *pridevnik* < *tisti, ki se prideva*; *prideven* < *tak, ki se prideva*; *pridevati* < *večkrat pridati*; *pridati* < *dati pri 'zraven'*. Slednja glagolska podstava je tvorbeno produktivna v vsem obravnavanem slovniškem izročilu.

Zagajšek je v okvir imenske besede pritegoval ne samo samostalnik, ampak tudi pridevnik, ki ga je imenoval *zravnstavliva (beseda)* < *taka, ki se zravn stavi*; podstava je nastala iz prislova in glagola kot posledica kalkiranja iz nemščine. Drug njegov uporabljen izraz je bil *perstavliva (beseda)* < *taka, ki se (rada) perstavi*; *perstaviti* < *staviti per 'zraven'*. Vodnik, Muršec, Malavašič in Janežič so iskali motivacijsko podstavo v glagolu *priložiti*: *tisti, ki se priloži* > *prilog*, Majar pa ga je imenoval besednozvezno z zapostavljenim pridevnikom *ime pridavno*; *pridaven* < *tak, ki se pridava*. Izpridevniško izpeljanko znova zelo individualno oblikuje Slomšek *priložnica* < *tista, ki je priložna*; *priložen* < *tak, ki se priloži*; *priložiti* < *ložiti pri 'zraven'* z utemeljitvijo, da »/.../ priložijo besedi kaj lepiga alj gerdiga« (133).

Tudi *števnik* < *tisti, ki je števen*; *števen* < *tak, ki šteje* je pridevniška beseda, imenovana pri vseh naštetih slovničarjih.

Besednozvezno jo je Zagajšek imenoval *številka beseda*, Vodnik *številno ime*, verjetno po njem enako še Malavašič *številno ime*. Enobeseden izraz *številnica* < *tista, ki je številna* sta uporabila Muršec in Janežič, Slomšek je uporabil *števenco*; *števica* < *tista, ki je povezana s števnim*, medtem ko Majar Slovani in piše o čišlu.

2.3 Izraz *glagol* je csl. izposojenka v pomenu 'beseda' iz *glagolati* 'govoriti' iz psl. *gol-gol*.¹⁴ Kot slovnični termin ga prevzame večina slovničarjev. Zlasti Vodnik je tudi razložil, da je »g/lagol

¹³ Podrobneje o tovrstnih obrazilnih vprašanjih sem pisala v prispevku Škrabčeva obravnava priponskih obrazil *-(a/i)v/loc*, *Škrabčeva misel* 2, Nova Gorica 1997, 193-200.

¹⁴ F. Bezlaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika I*, Ljubljana 1977, 144.

beseda nam neznana, drugim Slovcem pa dobro znana. Al ker nobene bolši namest nje ni, jo v potrebi na posodo vzamemo.« (64)

Posebnosti so Zagajškovo poimenovanje *časna beseda* < *taka, ki je povezana s časom* po nemškem prevodu *der Zeitwort* in Slomškova sinonima h glagolu, to sta: *djanka* < *tista, ki je povezana z d(e)janjem* in *djanska beseda*, v katerih oba avtorja skušata zajeti tipični lastnosti glagolska besedne vrste: Zagajšek njeno oblikoslovno, Vodnik pa skladenjsko.

2.4 Tudi *prislov* je tvorjenka iz predložne zveze: *tisti, ki je pri slovu*. Najverjetneje gre za pomen besede *slovo* 'glagol', ki je znan v stsl.¹⁵ Torej beseda pri glagolu. Izmed omenjenih slovníc je termin v taki obliki uporabljen edino pri Majarju (39). Sicer pa so se uporabljali kar trije izrazi: Zagajšek ga je tvoril sklopno *zravnbeseda* pod vplivom nemščine *der Nebenwort*, Vodnik, Muršec, Malavašič su uvedli poimenovanje *narečje*. Vzrok za takšno ime je utemeljil le Vodnik: »Narečja /.../ narekvalo, kako so namenjeni glagoli /.../, ker z njimi narečemo, kakšino je delo glagolovo, al kakšine so njega okolišine /.../.« (107) Tvorjenka je torej izglagolska: *narečje* < *to, kar se nareče; nareči* < *reči na* 'povrh/dodatno'. Slomšek jih je imenoval *pridjavke; pridjavka* < *tista, ki se pridjava; pridjavati* < *večkrat pridjati; pridjati* < *djati pri* 'zraven', Janežiču pa so bili prislovi *prirečja; prirečje* < *to, kar se prireče*.

2.5 Očitno je, da se je *medmet* s podstavo *to, kar se meče med (kaj)* 'vmes' utrdil do danes kot besedovrstno poimenovanje, oblikovano že v prvi polovici 19. stoletja. Kot tvorjenka je zanimiva podstavno in naglasno: danes ni znan glagol *medmetati, ki bi bil po nastanku glagolska tvorjenka iz proklitične zveze;¹⁶ in hkrati je tvorjenka naglašena na obrazilu, ki je dolgo in široko (*médmet*), za razliko z drugimi proklitičnimi »sestavljenkami«, ki so naglašene vselej na podstavi, oz. v primerjavi s pravimi sestavljenkami, ki so navadno dvonaglasne in je pri takih predpona *med-* kratko naglašena.

V predstavljenih slovnícah je termin prvi uporabil Vodnik z opredelitvijo, da »so besedice, s katirimi damo na znanje kakšín občutik naše duše; so glasi naših notranjih občutkov, ktire med naš govor vmes metamo ali mečemo« (113). Uporabljal se je vse do Janežiča z izjemo Zagajškovega sklopa *vmesbeseda* (*der Zwischenwort*) in Slomškove izpeljanke *klicavka* < *tista, ki kliče*, kajti »z njimi kličemo, kedar kaj občutimo« (134).

2.6 *To, kar se predloži*, je *predlog*, za katerega prav tako velja, da se je kot besedovrstno poimenovanje ohranil, saj je skupen vsem obravnavanim slovnícam z izjemo Zagajškove, kjer se je uporabljal kalkiran prevod iz nemščine *predbeseda* po *der Vorwort*.

2.7 Zadnja besedna vrsta, ki je vzporedna današnji kasifikaciji, je *veznik* < *tisti, ki je vezen; vezen* < *tak, ki veže*. V vseh obravnavanih slovnícah se je pojavljal kot izglagolska izpeljanka *vez* < *tista, ki veže*, le Slomšek je znova napravil obrazilno varianto *vezavka*.

2.8 Besedni vrsti *členek* in *povedkovnik* se pojavita v besedovrstni teoriji šele v 20. stoletju. *Členek* lahko besedotvorno izrazimo kot manjšalnico *majhen člen*, torej majhen člen v besedilu, in poimenovalno nastopa v Breznikovi slovnici (1934, 145-146), kjer mu je členek nadpomenka za členke v ožjem smislu, prislove, predloge in veznike. Danes so členki po Toporišču definirani kot skrčki celih stavkov¹⁷ in kot taki tudi besediloslovna kategorija. Izraz *povedkovnik* < *tisti, ki je povedkoven; povedkoven* < *tak, ki je (namenjen) za povedek* je poimenovalno vpeljal J. Toporišič¹⁸

¹⁵ F. Bezlaj, *ESSJ III*, Ljubljana 1995, 266.

¹⁶ J. Toporišič, Glagolske »sestavljenske« iz zveze glagol + predložna zveza, *Dissertationes XV* (1996), 109-123.

¹⁷ J. Toporišič, Členki in njihovi stavčni ustrezniki, *XXVII. SSJLK*, Ljubljana 1991, 3-16.

¹⁸ Op. 1.

v sedemdesetih letih kot besedno vrsto, ki služi za povedkovo določilo, in je slovenjen izraz za *predikativ* po ruski slovnici.¹⁹

Obravnavano lahko strnjeno prikažemo v preglednici, kjer so poimenovanja besednih vrst v naslednjem zaporedju: samostalnik, zaimek, pridevnik, števnik, glagol, prislov, medmet, predlog, veznik, primerjana pri Zagajšku, Vodniku, Slomšku, Muršcu, Malavašiču, Majarju in Janežiču.

Preglednica 2: Primerjava besednovrstnih poimenovanj v slovenskih slovnica 1791-1854.

Zagajšek 1791	Vodnik 1811	Slomšek 1842	Muršec 1847	Malavašič 1849	Majar 1850	Janežič 1854
imenska samustojoča beseda	ime	poglavka	ime	ime	ime samostavno	ime samostavno
namestna beseda	namestime	namestnica	zaima	mestime	zaima	zaima
perstavlja/zravnstavlja beseda	perlog	priložnica	prilog	prilog	ime pridavno	prilog
številka beseda	številno ime	števnica	številnica	številno ime	číslo	številnica
časna beseda	glagol	djanka	glagol	glagol	glagolj	glagol
zravnbeseda	narečje	pridjavnica	narečje	narečje	prislov	prirečje
vmesbeseda	medmet	klicavka	medmet	medmet	medmet	medmet
predbeseda	predlog	predloga	predlog	predlog	predlog	predlog
zvezljiva beseda	vez	vezavka	vez	vez	vez	vez

3 Sklep

Predstavljen razvojni pregled oblikovanja besednovrstnih izrazov nam kaže, da se današnja poimenovanja v veliki meri navezujejo na tradicijo izražja v slovensko pisanih slovnica 19. stoletja. Mnogokrat je namreč opazna globinsko enaka tvorbeno podstava, ki se je na površini, tj. izrazno, različno oblikovala, kar je bilo tesno povezano s slovničarjevo (izrazjetvorčevo) stopnjo uzaveščenosti o besedotvornih možnostih slovenskega jezika.

Ob močni naslonitvi na nemščino je slovenskemu izrazju utiral pot Zagajšek, kar je opazno v velikem številu sklopov, ki so posledica dobesednega prevoda nemškega izraza in nato zlepljanja prevedenih sestavin.

Za uspešnega izrazjetvorca velja Vodnik, čigar izrazi (*glagol*, *medmet*, *predlog* in deloma obrazilno drugačna *vez*) so se ohranili vse do danes. To je bilo povezano z njegovim dobrim poznavanjem besedotvornega sistema, ki mu je v svoji slovnici namenil štirinajst strani (148-162). Vsako besednovrstno poimenovanje je tudi utemeljeval glede na funkcijo besedne vrste oz. pojasnjeval, od kod in čemu je izraz sprejel (npr. za *glagol*), in tako kazal svojo široko razgledanost in poznavanje tudi ruskega slovničnega izražja, zlasti iz slovnice Smotrickega (1619) in Lomonosova (1757).

Muršec in Malavašič sta izrazje v glavnem prevzemala po Vodniku. Posebno mesto ima Majar, saj se je ohranilo ali je njegovo besednozvezno poimenovanje postalo izhodišče današnjemu. *Ime samostavno* in *ime pridavno* sta dejansko podstavi današnjemu *samostalniku* in *pridevniku*, podobno

¹⁹ A. V. Isačenko, *Gramatičeskij stroj russkogo jazyka v sopostavlenii s slovackim I*, Bratislava 1954.

kot Muršec je z *zaimenom* sooblikoval današnjo različico *zaimka*, obdržali so se *glagol(j)*, *prislov* in po Vodniku že uveljavljena *medmet* in *vez*. Janežič se je od teh poimenovanj oddaljil s *prilogom* in *prirečjem* za *pridevnik* in *prislov*. V tej razvojni verigi poimenovanj pa je Slomšek veljal za sistemsko doslednega, vendar preveč individualnega tvorca. Njegovi izrazi se niso ohranili vsaj iz dveh razlogov: učbenik *Blaže inu Nežica v nedeljski šoli* ni veljal kot predpisana slovnica niti ni prinašal zgolj jezikovnih vsebin; vsa poimenovanja besednih vrst je sicer sistemsko dosledno oblikoval: izrazi so bili samostalniki, izpeljanke, toda z ženskospolskimi obrazilji, kar je z vidika sploškosti zaznamovano in kot tako manj primerno za strokovno izrazje, ki teži k nezaznamovanosti.

Z vidika upoštevanja temeljnih načel za oblikovanje termina je pri vseh slovniciarjih z izjemo Zagajška razpoznavna težnja, v izrazu zajeti definicijske lastnosti besednih vrst. Oblikovani izrazi so v devetdesetih odstotkih samostalniške izpeljanke, večinoma obrazljene z moškospolskimi morfemi. Vse našete lastnosti pa predstavljajo pozitivno tradicijo, iz katere črpa tudi današnje jezikoslovno izrazjetvorje.

po letu 1945

Irena Stramlič Breznik

UDK 811.163.6'373.46:81'36"17/18"

SUMMARY

FORMATION OF WORD CLASS TERMS IN GRAMMARS WRITTEN IN SLOVENE BETWEEN 1791 AND 1854

A historical review of the formation of terms for word classes shows that present-day terms heavily rely on the tradition of terminology in grammars written in the Slovene language in the 19th century. Many terms had the same underlying generative pattern, which then developed into different surface realization, highly dependent on the grammarian's (word-former's) level of awareness about the word-formation potentials of the Slovene language.

An important pioneer of Slovene terminology was Zagajšek. The strong German influence in his efforts is reflected in a large number of compounds, which resulted from literal translations of German terms: he took Slovene translations of components of German terms and glued them together.

Valentin Vodnik was also very productive in word class terminology. His terms — *glagol* (verb), *medmet* (interjection), *predlog* (preposition) and *vez* (copula; partly changed in the suffix) have survived until the present day. The felicity of his terms is due to his good command of the word-formation system, which he discussed on fourteen pages of his grammar-book (148-162). He justified each word class name in terms of the function of the word class, and explained where he got the term and why he adopted it (e.g. for *glagol*, verb), displaying his broad knowledge and familiarity with the Russian grammatical terminology, especially, as is well known, from the grammars by Smotritsky (1619) and Lomonosov (1757).

Muršec and Malavašič mainly borrowed their terms from Vodnik. In the light of today's terms, a special place goes to Majar. His terms with the typical structure of noun phrases has either been preserved till today or has served

as the foundation for today's terms. *Ime samostavno* (name standing alone) and *ime pridavno* (name added to) are actually the underlying formative patterns for today's *samostalnik* (noun, 'which stands alone') and *pridevnik* (adjective, 'which is added to'), just as Muršec was the co-author with his *zaima* (pronoun, 'which /stands/ for a name') of today's version of *zaimek* (pronoun). The terms *glagol(j)* (verb), *prislov* (adverb) and two names that were widely recognized already in Vodnik's time, namely *medmet* (interjection) and *vez* (copula), have remained in use to the present day. Janežič made a step away from these terms by introducing *prilog* and *prirečje* for *pridevnik* (adjective) and *prislov* (adverb) respectively. In this chain of terminology development, Slomšek earned the reputation of a systemically consistent, yet excessively individual creative mind. His terms failed to survive for at least two reasons: his textbook *Blaže inu Nežica v nedeljski šoli* (Blaže and Nežica in Sunday school) was not the obligatory grammar book in schools and it did not deal with language matters exclusively; and secondly, all his names for word classes, though systemically consistent and derived nouns, had feminine endings, which made them grammatically marked and thus less appropriate as technical terms, which ideally tend to be unmarked.

In terms of observing basic principles of term formation all these grammarians, with the exception of Zagajšek, tended to create names that would incorporate defining properties of particular word classes. In 90 per cent. of the cases, these terms were derived nouns, mostly with masculine suffixes. All these features make up the positive tradition upon which also contemporary linguistic terminology formation is founded.

Zoltan Jan

UDK 821.163.6.03=50"1945/199"

Filozofska fakulteta v Trstu, Tehniški šolski center v Novi Gorici

Slovenska književnost v italijanskih antologijah jugoslovanskih književnosti po letu 1945

O bsežen del repertoarja slovenske književnosti v italijanskem prostoru po letu 1945 predstavljajo antologije in različni izbori, ki nadaljujejo starejšo tovrstno tradicijo.¹ Samo v obravnavanem obdobju je izšlo več kot dvaindvajset antologij, ki vsebujejo širši ali ožji izbor slovenskega leposlovja. Skupno vključujejo okrog sto petdeset pesnikov in deloma pisateljev oziroma prek tisoč različnih literarnih del ali odlomkov.² Antologije oziroma izbori, ki podajajo takšen ali drugačen zaokrožen prerez slovenske književnosti, skušajo na najbolj ekonomičen način dopolniti bralčevo razgledanost po slovenski literarni ustvarjalnosti. Nastajanje takšnih del je navadno povezano s prepričanjem, da slovenska književnost v Italiji ni poznana v zadostni meri, zaradi česar je potrebno kar najbolj učinkovito zapolniti informacijsko praznino in s tem pospešiti zanimanje zanj. V ospredju je prepričanje, da italijanski bralec redko posega po slovenskem leposlovju le zato, ker ga ne pozna in mu ni dostopno. Mnenje je pri večini posrednikov in preučevalcev odmevov slovenske literature v tujini zelo pogosto.³ To narekuje uredniške kriterije, ki upoštevajo predvsem značilnosti posredovane plasti književnosti in ne naslovnika, njegovih potreb in literarnih nazorov, s čimer se pomembno zmanjšuje možnost, da bi se zbudilo živo zanimanje pri publiki, ki jo ob izidu lahko privlači nekaj povsem drugega.

Ob tem izstopa ugotovitev, da ni izšla nobena antologija s prerezom celotne slovenske književnosti. Najširšo plast podaja *Salvinijeva* antologija *Sempreverde e rosmarino* iz leta 1951, a še ta je pregled slovenskega pesništva.⁴ Vse ostale prinašajo še ožje izbore. Prevladujejo takšne, ki poleg slovenskih

¹ Canti del popolo slavo, I-II. zv., ur. Giacomo Chiudini, Firenze 1878 (vključuje tudi dve slovenski ljudski pesmi); Il libro dell'amore, I-III. zv., ur. Marco Antonio Canini, Benetke 1885-1889 (upoštevata Prešerna); Canti jugoslavi, ur. Giovanni Kušnar, Rocca di San Casciano — Bologna 1910 (v 1. zv. so predstavljeni Prešeren, Gregorčič, Kette); Poeti jugoslavi del Rinascimento, ur. Giovanni Kušnar, Trst 1926 (3. razdelek 2. zv. vsebuje tudi pesmi Prešerna, Gregorčiča, Ketteja); Umberto Urbani: Scrittori Jugoslavi, Zadar 1936 (2. zv. vsebuje eseje o Gregorčiču, Aškercu, Tavčarju, Cankarju, Župančiču, Gradniku, Mešku); Liriche slovene moderne, ur. Luigi Salvini, Ljubljana — Neapelj 1938 (24 slovenskih pesnikov); Antologia della Lirica Jugoslava Contemporanea, ur. Luigi Salvini, La ruota, Rim 1938 (Župančič, Cankar, Murn, Kosovel); Poeti del mondo, ur. Massimo Spiritini, Milan 1940; Le candide vile, Poesie Jugoslave, ur. Luigi Salvini, Rim 1941 (vključuje Župančiča, Murna, Gradnika, Golio, A. Vodnika, Klopčiča); Piccolo mondo sloveno, ur. Umberto Urbani, Ljubljana 1941; Romanticismo, ur. Salvatore De Carlo, Rim 1944 (vključuje Jurčiča).

² Miran Košuta: »Tamquam non essent?« Traduzioni italiane di opere letterarie slovene, Metodi e ricerche (Videm) 1992, št. 1, str. 3-29.

³ Miran Košuta: Krpanova sol. Književni liki in stiki na slovenskem zahodu, Ljubljana, Cankarjeva založba 1996, 220 str.; Košuta, Miran: Krpanova sol. Slovensko-italijanski in obratni literarni odnosi; Jezik in književnost II, 1991, str. 33-52; Miran Košuta: Scritture parallele, Dialogi di frontiera tra letteratura slovena e italiana, Studi e saggi, Trst 1997, 205 str.

⁴ Sempreverde e rosmarino, Poeti sloveni moderni, ur. in kom. Luigi Salvini, različni prevajalci, Rim, Carlo Colombo 1951 (La Bilancia — Antologie di letterature straniere).

vsebujejo tudi dela iz drugih književnosti, največkrat iz jugoslovanskih ali drugih slovanskih literatur. Poleg tega so posamezni slovenski predstavniki vključeni v širše izbore in različne tematske antologije. Gre torej za dva tipa antologij, med katerimi niso najštevilčnejše tiste, ki obsegajo samo slovensko književnost, kajti v polstoletnem obdobju je teh le šest. Domala petina vseh knjig slovenske književnosti v italijanščini jo predstavlja bralcu v dvojni optiki, ker jo vključuje v izbor leposlovnih del drugih narodov in tako odpira pomembno vprašanje o njeni primerljivosti s svetovno književnostjo. Petkrat se slovenska literatura pojavlja v okviru jugoslovanskih književnosti, kar narekuje premislek, kakšne posledice ima takšno posredovanje za njeno razpoznavnost. Ob obravnavi teh problemskih sklopov je potrebno razčleniti tudi procese sprejemanja, uredniške kriterije ter motivacijo, ki je odločala pri izdajanju antologij slovenske književnosti v italijanščini.

*

Štiri antologije vključujejo slovensko literaturo v neobstoječo »jugoslovansko književnost«, zato je zanimivo, kaj to pomeni za razpoznavnost slovenske književnosti v italijanskem prostoru.⁵ Če ne upoštevamo predvojnih izborov in izdaje, ki je nastala za potrebe italijanskih prosvetnih društev 1949. leta v Zagrebu in izmed Slovencev upošteva le Cankarja, je najstarejšo takšno antologijo pripravil jugoslovanski dvojnik Založništva tržaškega tiska, reška založba EDIT, ki deluje za potrebe italijanske narodnostne manjšine v Jugoslaviji, s svojo uredniško politiko pa skuša »graditi most« med kulturami sosednjih narodov. Tako je sredi petdesetih let izšla antologija »jugoslovanskih pisateljev« *Scrittori jugoslavi*, v kateri so izmed slovenskih predstavljeni tisti, ki nesporno sodijo v vrh nacionalne književnosti: *France Prešeren, Fran Levstik, Janko Kersnik, Ivan Tavčar, Simon Gregorčič, Anton Aškerc, Oton Župančič, Ivan Cankar in Prežihov Voranc*. Tri leta kasneje, 1959., je visokošolski učitelj *Osvaldo Ramous* oblikoval v Padovi predstavitev sodobne jugoslovanske pesniške ustvarjalnosti *Poesia jugoslava contemporanea*, ki v svojem izboru slovenskih pesnikov ostaja ravno tako v mejah ustaljene vrednostne presoje posameznih pesnikov. Zastopani so *Oton Župančič, Alojz Gradnik, Tone Seliškar, Veno Taufer, Edvard Kocbek, Mile Klopčič, Božo Vodušek, Matej Bor* in *Karel Destovnik Kajuh*. Kot napoved svoje antologije *Panorama di poesia jugoslava contemporanea* je *Osvaldo Ramous* 1958. objavil izbor poezije dvajsetih pesnikov ter jih na kratko predstavil v reviji *Giornale dei poeti* in med slovenskimi upošteval s po eno pesmijo *Alojza Gradnika, Mateja Bora* in *Mileta Klopčiča*.⁶ Žal ni znano, kakšno usodo je doživela ta antologija.

Tri leta kasneje je *Ciril Zlobec* za posebno številko revije *Galleria* pripravil delo *Letteratura e arte figurativa nella Jugoslavia del Dopoguerra*, v katero je vključil tudi petnajst slovenskih pesnikov in pisateljev: *Cirila Kosmača, Jožeta Udoviča, Ivana Potrča, Petra Levca, Daneta Zajca, Ivana Minattija, Cirila Zlobca, Bena Zupančiča, Lojzeta Krakarja, Toneta Pavčka, Janeza Menarta, Dominika Smoleta, Vena Tauferja in Kajetana Koviča*. Čez štiri leta je isti urednik uspel izdati antologijo *Nuova poesia jugoslava*, v kateri so predstavljeni naslednji slovenski pesniki: *Edvard Kocbek, Jože Udovič, Matej Bor, Cene Vipotnik, Peter Levec, Ivan Minatti, Ciril Zlobec, Lojze Krakar, Tone Pavček, Janez Menart, Dane Zajc, Gregor Strniša, Veno Taufer, Saša Vegri* in *Marjan Kramberger*. K tem je treba dodati še antologijo jugoslovanskega slovstva za mladino *La letteratura giovanile jugoslava*, ki jo je z *Arturom Cronio* pripravil *Martin Jevnikar*.⁷ Predstavljeni so tudi slovenski klasiki *Josip Stritar, Fran Levstik, Ivan Cankar, Dragotin Kette, Oton Župančič, Franc Saleški Finžgar, Vida Jeraj, Igo*

⁵ Najpomembnejše, ki so izšle po drugi svetovni vojni, so: *Scrittori jugoslavi*, Fiume, EDIT 1956; *Poesia jugoslava contemporanea*, Padova, Bino Rebellato Editore 1959; *Letteratura e arte figurativa nella Jugoslavia del Dopoguerra*, Galleria, rassegna bimestrale di cultura, Caltanissetta — Roma XI/1961, št. 5/6, marec 1962; *Nuova poesia jugoslava*, Parma, Guanda S.T.E.B. 1966; *La letteratura giovanile jugoslava*, Milano, Trevisini 1968.

⁶ *Osvaldo Ramous*: *Panorama di poesia jugoslava contemporanea*, *Il Giornale dei poeti* (Rim) 1958. Vir: Božidar Borko: *Jugoslavani v »Giornale dei poeti«*, SPor 6. 5. 1958, št. 105.

⁷ *La letteratura giovanile jugoslava*, ur. Arturo Cronia, Martin Jevnikar, prev. Martin Jevnikar, Milano, Trevisini 1968, 189 str. (Università degli studi di Padova. Collana di studi sull'Europa orientale, 8).

Gruden, Cvetko Golar, Danilo Gorinšek, Tone Seliškar ter ljudska pripovedka Sirota Jerica. Antologija sama, za katero je Martin Jevnikar prispeval tudi obsežen pregled razvoja te književnosti, v javnosti ni imela prevelikega odmeva in je ostala znana predvsem v strokovnih krogih, ki jim je bila prvenstveno namenjena in čemur je služilo tudi ime tako uglednega nosilca projekta.⁸ Kljub temu se na svojevrsten način vključuje v uveljavljanje slovenskega slovstva za mladino v Italiji in se povezuje z nekaterimi drugimi prizadevanji, ki bi zaslužili posebno raziskovalno pozornost.⁹ Omenimo naj le en primer. Nekaj let kasneje, ob mednarodnem letu knjige, je Goriška knjižnica v Novi Gorici v sodelovanju z Biblioteca Statale iz Gorice pripravila obsežno razstavo knjig mladinske književnosti, ki je bila postavljena v Gorici in Novi Gorici, nato pa je gostovala tudi v Ljubljani in Celovcu ter povsod zbudila zanimanje.¹⁰

V teh antologijah oblikovani repertoar slovenskih prevedenih del in izbor slovenskih pesnikov in pisateljev kaže, da predstavitev dajejo prednost liriki, medtem ko je pripovedništvo neprimerno slabše zastopano, odsotna je dramatika. Celoten izbor je premišljen in domala skladen s slovensko predstavo o najboljših književnikih, ki se je oblikovala pri običajnem poznavalcu. Večja razhajanja v oceni reprezentativnosti tega izbora bi morda razkrila analiza izbranih del posameznih pesnikov, po avtorskem kriteriju pa ne ponuja večjih kritičnih pomislekov, še posebno, če se upošteva omejenost prostora in proporcionalnost z drugimi jugoslovanskimi književnostmi. Morda se ob kakšnem umetniku vsiljuje pomislek, ki pa odpade zaradi minimalnih sprememb v uporabljenih kriterijih kot posledici časa, v katerem je izbor nastal. Verjetno v tako ozek izbor ne sodi Peter Levec. Med pesniki starejših obdobij pogrešamo Simona Jenka, med predstavniki nove romantike ni Dragotina Ketteja in Josipa Murna. Presenetljiva je slaba zastopanost Srečka Kosovela, med sodobniki ni mlajših, ki vstopajo v slovensko književnost po Tomažu Šalamunu, vendar najmlajši poveljni rodovi niso mogli biti upoštevani, ker so te antologije usahnile sredi šestdesetih let, praznine pa so deloma zapolnjene z antologijama sodobne slovenske poezije *13 poeti sloveni contemporanei* in *Piccola antologia della poesia slovena a Trieste*, ki ju je pripravila Jolka Milič. Izbor se torej ujema s slovenskimi merili o kakovosti leposlovnih del, v njem ni njihove problematizacije niti ne dopolnitev, kar je posledica dejstva, da so pri urejanju imeli odločilno vlogo Slovenci. S tem je v veliki meri onemogočen razmislek o najpomembnejših in najzanimivejših vprašanjih, ki bi se postavila ob ugotavljanju razlik v italijanskem dojemanju ter interpretaciji reprezentativnih del slovenske književnosti.

*

Druga možnost proučevanja izbranega raziskovalnega sklopa vodi v analizo vzrokov za nastanek italijanskih antologij jugoslovanskih književnosti, ki naj osvetli okoliščine, v katerih so ta dela izšla. Na tej ravni se najprej pokaže, da gre vedno znova za poskuse premagovanja nepoznavanja in indiferentnosti italijanskih bralcev do slovenske književnosti. Na problem domala popolnega nepoznavanja Slovenije v Italiji je opozorila polemika med tržaškim kritikom in dramaturgom Josipom Tavčarjem ter Cirilom Zlobcem ob izidu jugoslovanske antologije *Letteratura e arte figurativa nella Jugoslavia del Dopoguerra*.¹¹

Ciril Zlobec je za posebno in obsežno dvojno številko revije Galleria izkoristil osebna znanstva in zanimanje, ki ga je zbudila podelitev Nobelove nagrade Ivu Andriću. Pri založniku je posredoval njegov sicilijanski prijatelj in pisatelj Leonardo Sciascia, s katerim sta se spoznala v začetku šestdesetih let preko Luciana Morandinija, ki je delal na radiu Trst in bil urednik videmske revije

⁸ Prim. recenzije Zore Tavčar (Zaliv 1969, št. 18/19, str. 115-119) ter Marije Pirjevec (NRazgl 20. 4. 1969, št. 12, str. 368).

⁹ Prim.: Zoltan Jan: Poznavanje slovenskega slovstva za mladino pri Italijanih, Otrok in knjiga 1998, str. 230-234.

¹⁰ V slovenskem časopisu je bila razstava deležna le manjše pozornosti, prav tako tudi v Italiji, pač pa so o njej poročali celovški časnik Kärntner Tageszeitung, Kleine Zeitung ter Volks Wille 28. in 29. 11. 1972.

¹¹ Letteratura e arte figurativa nella Jugoslavia del Dopoguerra, Galleria, rassegna bimestrale di cultura, Caltanissetta — Roma XI/1961, št. 5/6, marec 1962. Josip Tavčar: Izbor iz jugoslovanskih književnosti v italijanščini, NSd 1962, str. 951, 1150; Ciril Zlobec: Izbor iz jugoslovanskih književnosti v italijanščini, NSd 1962, str. 1052.

Politica e cultura, pri kateri je sodeloval tudi Ciril Zlobec.¹² Zlobec je prevedel Sciascirov roman *Sovji dan*, ta pa je posredoval pri uredništvu sicilijanske revije, pri kateri sta kasneje izšli tudi dve manjši likovni monografiji o Jožetu Horvatu — Jakiju ter Vladimirju Makucu. Šlo je za eno redkih priložnosti, ko je bil založnik pripravljen sam financirati publikacijo, saj so praviloma morali kritični stroške za italijanske izdaje Jugoslovani, prav zaradi tega pa jih založniki niso posebno prizadevno prodajali. Antologija je bila pripravljena v treh mesecih in z enim samim prevajalcem — *Giacomom Scottijem*, reškim pisateljem neapeljskega rodu, ki je tedaj prestavil nad 2.500 verzov in okrog dvanajst avtorskih pol proze, kar je gotovo zahtevna naloga. Zmogel jo je zaradi svoje ambicije, da se bo uveljavil kot najpomembnejši posrednik jugoslovanskih književnosti v Italiji.

Po mnenju *Josipa Tavčarja*, zanimivega gledališkega delavca in posrednika med italijansko in slovensko književnostjo,¹³ *Giacomo Scotti* kot prevajalec zelo različnih del iz treh jezikov ni bil posebno uspešen. Zaradi preobsežnega materiala, ki je vseboval tudi prilogo z deli jugoslovanskih likovnikov, so bile bistveno skrčene biografske in bibliografske opombe ter povzetki vsebine romanov, urednik pa tudi ni opravil korektur, tako da so ostale nekatere napake in nedoslednosti celo pri pisavi imen posameznih pisateljev.

Osrednji očitke *Josipa Tavčarja* je izhajal iz prepričanja, da italijanski bralci sploh ne ločujejo med posameznimi jugoslovanskimi narodi, saj ne poznajo niti razlike med srbohrvaščino in slovenščino ter »razpolagajo z več informacijami o arabski in indijski kot o slovenski književnosti«. Zaradi takšnih razlogov bi morala biti antologija po njegovem mnenju urejena po nacionalnem in ne po kronološkem kriteriju, predvsem pa bi urednik storil bolje, če bi namesto leposlovnih del vključil več informativno kritičnih prispevkov. Značilen je tudi očitke izбору, ki da bolj upošteva podobnosti kot razlike med posameznimi nacionalnimi književnostmi. Po mnenju takratnega uredništva revije *Naša sodobnost* zagovor *Cirila Zlobca* bolj potrjuje kot zavrača kritikove očitke, da antologija ni upoštevala naslovnika, to je italijanskega bralca, ki ne pozna posebnosti jugoslovanskih književnosti. V odgovoru je Zlobec razkril ozadje njenega nastajanja. Ko se je opravičeval s časovno stisko, je poudaril, da sta sodelavca prejela finančno pomoč Društva jugoslovanskih pisateljev po vrsti zapletov šele naslednje leto, ker se je pojavila tiha zamera, da je antologija izšla, ne da bi se kdo posvetoval z njimi. Gre za opozorilo na prevečkrat prezrto dejstvo, da je vsakršna mednarodna kulturna izmenjava morala potekati prek Beograda, ki je samoumevno vključeval zahtevo, da se v tujini predstavlja Jugoslavija in ne posamezne republike in narodi. Površno in nenatančno poznavanje v tujini sovпада torej s samoumevno jugoslovansko politiko na državni ravni, v katere pristojnost so sodili vsi stiki s tujino.

¹² O Zlobčevem uveljavljanju v Italiji prim.: Zoltan Jan: Ciril Zlobec v italijanskem prostoru, Goriški letnik 1997, str. 102-112; Sodelovanje slovenskih in italijanskih gledališč, Primorska srečanja 1997, št. 189, str. 5-16; Iluzije o uveljavljanju slovenske književnosti v Trstu, Sodobnost 1995, št. 11/12, str. 973-994.

¹³ Josip Tavčar je — ob opravljanju poklicnih dolžnosti srednješolskega profesorja (med drugimi je učil tudi Fulvia Tomizzo ter Arnalda Bressana) — delal kot dramaturg, umetniški vodja in dramatik Slovenskega stalnega gledališča v Trstu. Kot kritik, publicist, prevajalec in spodbujevalec drugih posrednikov je veliko storil za prisotnost slovenske književnosti v Italiji (in obratno), vendar so njegovi dolgoletni naporji za zблиžanje kultur dveh sosednjih narodov privedli do skromnih rezultatov. Ob njegovem delu je potrebno upoštevati, da je bil odličen poznavalec italijanske literature, čeprav spada med tiste Slovence, ki niso imeli možnosti obiskovati slovenske šole. Tako je svoja prva leposlovna dela napisal v italijanščini in nemščini. Njegova italijanska dramatika je pred drugo svetovno vojno prejela celo dve priznanji, nekajkrat pa so jo tudi uprizorili. Leta 1939 je njegova farsa Filumena la striga prejela prvo nagrado na natečaju za satirično dramo (uprizorjena 1940 v Trstu), isto leto je za svojo radijsko igro *Gli illusi* prejel tudi prvo nagrado vsedržavnega natečaja v konkurenci 2.400 kandidatov. Poleg številnih gledaliških kritik italijanskih predstav je 1964. leta pripravil 28 enournih radijskih oddaj o italijanski dramatik. Prav ob teh izkušnjah se zdi toliko bolj nerazumljivo italijansko odklanjanje njegovih predlogov za uprizorjanje slovenskih gledaliških del, češ da so za njihove gledalce nesprijemljiva. Njegove številne prispevke o slovenski književnosti so mu objavljali večinoma le v tržaškem prujugoslovanskem dnevniku *Corriere di Trieste*, vsa njegova prizadevanja, da bi za svoje poročanje o italijanski književnosti dosegel recipročno pozornost, so dala skromne rezultate. Prim. Robert Petaros: Josip Tavčar, Primorski slovenski biografski leksikon, 15. snopič, Gorica 1989, str. 631-632; Marija Cenda-Klinc: Ob smrti dramatika Josipa Tavčarja, Primorska srečanja 1990, št. 104/105, str. 189-190; Marija Cenda-Klinc: Tržaški Slovenci kot posredovalci slovenske literature Italijanom, Primorska srečanja 1995, št. 172, str. 563-564; Bogomila Kravos: Vloga Josipa Tavčarja v miselnem zasuku slovenskega gledališča v Trstu, Sd 1995, št. 11/12, str. 956-961.

Zdi se, da z natisom niti snovalci niso bili zadovoljni, vendar je antologija kasneje služila kot referenca za naslednjo jugoslovansko antologijo *Nuova poesia jugoslava*. Pred tem je urednik prejel več ponudb, da bi izdal še kakšno podobno antologijo, a ni nobene sprejel.¹⁴

*

Občutljivost za vsak odmev v tujini je sprožila nenavadno veliko odmevnost antologije *Nuova poesia jugoslava*, ki je izšla 1966. leta pri parmski založbi *Guanda* in jo je prav tako pripravil *Ciril Zlobec*.¹⁵ O razburjenju, ki ga je zbudila v Jugoslaviji, je založnik izjavil, da se v Italiji ne bi toliko pisalo o neki knjigi, niti če bi Dante vstal od mrtvih, zato se postavlja vprašanje, katere njene razsežnosti so v Jugoslaviji zbudile pomisleke in kako so nanje gledali v Italiji.

Založba jo je vključila kot dvanajsti zvezek v knjižno zbirko antologij, ki jo je urejal znani rimski publicist *Giacinto Spagnoletti*, s katerim je kasneje Ciril Zlobec še večkrat sodeloval pri različnih prizadevanjih za recipročno posredovanje literarnih del. Seznanila sta se po posredovanju v Rimu živeče Idrijske, lastnice galerije, *Valentine Cesaretti* (rojene Medvedič), ki si je prizadevala uveljaviti slovensko književnost v italijanskem prostoru. Uspela je, da so ji rimski dnevniki objavili nekaj Cankarjevih črtic.¹⁶ Ciril Zlobec naj bi ji pomagal prepričati *Spagnolettija*, ki ga je že nekaj časa pregovarjala, da bi ji založil knjigo, a je čutila, da bi morala imeti trdnejše reference, kot so objave posameznih krajših prevodov v dnevnem časopisju. Prvo srečanje v Rimu je potekalo v mučnem ozračju in ni obetalo sadov.¹⁷ Rezultat je bil edino neobvezujoč dogovor za ponovno srečanje obeh pesnikov in uredjalcev antologij. Pri drugem osebnem stiku so dogovori proti pričakovanju hitro napredovali, tako da je bila kmalu podpisana pogodba za izdajo antologije, vendar ne slovenske, pač pa jugoslovanske poezije. Leto po njenem izidu je izšla v njenem skupnem uredništvu tudi *Sodobna italijanska lirika* (Ljubljana 1968), kasneje pa je rimski publicist komentiral knjižne prevode Zlobčevih poezij v italijanščino in pisal kritike o njih, tako da gre v tem primeru za recipročnost, ki jo je Zlobec zaradi svojega položaja v slovenskem javnem življenju lahko zagotavljal ter tako omogočil širjenje in poglobljanje sodelovanja.¹⁸

Za sourednika srbohrvaškega področja si je Zlobec izbral *Slavka Mihalića*, s katerim sta sodelovala pri hrvaških antologijah slovenske književnosti, za makedonsko književnost pa je bil sourednik *Aleksander Spasov*. Veliko večino del je spet prevedel *Giacomo Scotti*, uvod je prispeval *Mitja Mejak* in rokopis so oddali že čez dober mesec.¹⁹ Založnik je najprej dokaj zanemarljivo reklamo za novo izdajo, katere izid se je precej zavlekel. Kasneje so skupaj s *Spagnolettijem*, vplivnim urednikom knjižne zbirke, poskrbeli za popularizacijo antologije, ki je ob prevodih imela tudi natise izvirnikov.²⁰ Pokazala se je velika prednost izdaj velikih založb, ki obvladajo tržišče, tako da njihove publikacije pridejo v večino italijanskih knjigarn in ne obtičijo v dveh, treh regionalnih prodajalnah.

¹⁴ V navedenem Zlobčevem članku so tudi podatki, da so se po izidu antologije zanimali zanjo uredniki nekaterih italijanskih revij: *Il Ponte*, *La Fiera letteraria*, *Cynthia*, *Il Paradosso*, *Prove di letteratura e arte*, *Quartiere*, *Rendiconti*.

¹⁵ *Nuova poesia jugoslava*, ur. Ciril Zlobec s sodelovanjem Slavka Mihalića, Aleksandra Spasova, kom. Mitja Mejak, Parma, Guanda S.T.E.B. 1966, 461 str. (Collana Fenice. Nuova serie. Sezione antologie. 12). Vzporedno besedilo.

¹⁶ Zoltan Jan: Ivan Cankar pri Italijanih, Primerjalna književnost 1996, št. 1, str. 63-94; Viktor Habjan: Razgovor s prevajalko Cankarja, Knjiga 1957, str. 362-364.

¹⁷ Ciril Zlobec: Potovanje na Sicilijo s postankom v Rimu, Primorska srečanja 1995, št. 166, str. 149.

¹⁸ Ciril Zlobec: Spagnoletti, Luisi, Mascioni, Sd 1995, št. 1/2.

¹⁹ Dušan Željenzov: Vzrok je globlje in čisto drugje, LD 20. 11. 1966, št. 297, str. 7.

²⁰ Prva nam znana napoved antologije je izšla že 1964. leta ob predstavitvi videmskega pesnika, prevajalca in Zlobčevega prijatelja Luciana Morandinja v Videmski krajevni reviji *Quartiere* (str. 36). Ob izidu je nato izšla še vrsta drobnih napovedi v osrednjih časopisih: *Rinascita* (št. 43); *Paese Sera* 14. 10. 1966; *L'Avvenire d'Italia* 30. 10. 1966; *Bollettino bimestrale del Sindacato Nazionale Scrittori*, november 1966; *L'Italia che scrive*, december 1966; *Libri e riviste d'Italia*, febr. 1967; *La Battana*, febr. 1967.

Znano gradivo dopušča sklepanje, da antologija kljub navedenemu ne bi imela posebnega odmeva, če se ob njej ne bi v *Jugoslaviji* razplamtela polemika, saj se je kljub prizadevanjem pojavil med italijanskimi recenzenti en sam uveljavljen strokovnjak, kakovost prevodov in utemeljenost izbora iz slovenske lirike pa je obravnavala le *Jolka Milič* in seveda tudi tokrat odkrila množico prevajalčevih nerodnosti, ki spreminjajo tudi pomenske nianse leposlovnih del dvanajstiridesetih slovenskih pesnikov, kolikor jih upošteva antologija.²¹ Nestor italijanske slavistike *Arturo Cronia*,²² ki je bil tista leta med drugim tudi zunanji izpraševalec pri maturitetnih izpitih na šolah s slovenskim učnim jezikom v Italiji, je o parmski knjigi objavil krajši članek v rimski reviji *L'Italia che scrive*.²³ O njej je poročal z naklonjenostjo, vendar je menil, da v *antologijo, namenjeno tujini, ne sodijo še neuveljavljeni pesniki, ki so še brez lastne hrbtnice in so objavili komajda kakšen zvezčič verzov*. Kar je za Italijane samoumevno, je po naših kriterijih daleč prestrogo. Pomisleke izraža *Cronia* tudi zaradi toge *proporcionalne predstavitve vseh jugoslovanskih književnosti*, saj se mu zdi, da *makedonska književnost glede na svoj pomen zavzema preveč prostora*. Zagovarja torej nasprotno od tistega, kar so mislili udeleženci jugoslovanske polemike. Po njihovem mnenju bi morali biti v antologiji prisotni vsi narodi in vse narodnostne manjšine strogo proporcionalno ali vsaj po narodnostnem ključu, ki se je tedaj vse bolj uveljavljal v jugoslovanskem političnem življenju. *Cronia* je zahteval kakovost, ki jamči največjo umetniško izpovedno moč, kritiki iz Jugoslavije pa so antologijo razumeli predvsem kot zbirko informacij, ki odpira možnosti za nadaljnje uveljavljanje.

Še isti mesec so se v italijanskem časopisju pričela pojavljati poročila o polemikah, ki jih je antologija dvignila v jugoslovanskem prostoru in tako odločilno prispevala k odmevnosti dela.²⁴ Zveza pisateljev Jugoslavije ji je zamerila predvsem odsotnost manjšinskih pisateljev in to, da v njej ni nobenega Črnogorca, ob tem pa spregledala odsotnost pisateljev iz Bosne in Hercegovine, kar potrjuje mnenje, da v polemiki ni šlo za poglobljeno strokovno obravnavo načelnih vprašanj, pač pa za prizadetost posameznih ustvarjalcev, ki jih izbor ni upošteval. Zlobec se je branil, da manjšinski pisatelji spadajo v književnost matičnega naroda. Iz ozadja so se vedno bolj jasno razkrivale zamere, ker je bil marsikateri uveljavljeni pesnik starejše generacije izpuščen zaradi načela, da se upoštevaajo le novi tokovi v jugoslovanski poeziji in tisto, kar je nastalo v najnovejšem času, ne pa stare lovorike. Nato so se vrstile javne razprave, resolucije, televizijske debate, razčiščevanje pred častnim razsodiščem Društva jugoslovanskih pisateljev itn. Polemike z urednikom za srbohrvaško področje Slavkom Mihalićem so poleg tega odmevale tudi v naelektrenem ozračju, ki je nastalo pri obračunavanju s »hrvatskim šovinizmom, neoliberalizmom in revizionizmom« na prehodu v sedemdeseta leta.²⁵ V Italiji je polemika antologiji koristila, saj je pospeševala zanimanje za knjigo, tako da so poleg že omenjenih poročil izšla najboljše znanja v prvi polovici 1967. leta, če ne upoštevamo članka Zlobčevega prijatelja in sodelavca *Giacoma Scottija*.²⁶

²¹ Jolka Milič: *Nuova lirica Slovena*, Dialogi 1967, št. 2 in 3, str. 89-93, 161-164.

²² Martin Jevnikar: *Cronia Arturo*, Primorski slovenski biografski leksikon, Gorica 1976, 3. snopič, str. 207-208.

²³ Arturo Cronia: *Ciril Zlobec*, *Nuova poesia jugoslava* [...], *L'Italia che scrive*, december 1966.

²⁴ *A rumore la cultura jugoslava per un libro uscito in Italia*, *L'Unità* 2. 11. 1966; *Un'antologia diventata motivo di scandalo*, *La fiera letteraria* 12. 1. 1966. Tem poročilom lahko dodamo še polemične članke, ki so izšli v reškem dnevniku italijanske manjšine *La voce del popolo*: *Perché mancano i nostri poeti?* (30. 10. 1966); *Un'antologia di poesie jugoslave provoca una vasta polemica* (27. 10. 1966); *Processo alla poesia* (8. 12. 1966).

²⁵ *Politika* 23. 10. 1966; *Delo* 23. 10. 1966; *Politika* 24. 10. 1966; *Večerne novosti* 25. 10. 1966; *Književne novine* 29. 10. 1966; *Delo* 29. 10. 1966; *Vjesnik* 29. 10. 1966; *Telegram*, 4. 11. 1966; *Delo* 11. 11. 1966; *Književne novine* 12. 11. 1966; *Delo* 15. 11. 1966; *Telegram* 18. 11. 1966; *Vjesnik* 19. 11. 1966; *Nedeljski dnevnik* 20. 11. 1966; *Telegram* 12. 12. 1966; *Delo* 20. 12. 1966; *Delo* 21. 12. 1966.

²⁶ *Giacoma Scotti*: *Nuova poesia Jugoslava*, *Panorama* 29. 11. 1966, str. 22; *Osvaldo Ramous*: *Una antologia diventata motivo di scandalo*, *La fiera letteraria* 12. 1. 1967; *Daisy Martini*: *Le due vie della nuova poesia jugoslava*, *Avanti*, 9. 2. 1967; *Vittorio Vettori*: *Un'imponente rassegna della letteratura nel tempo*, *Il telegrafo* 11. 5. 1967; *Mario Lunetta*: *Nuovi poeti e narratori jugoslavi*, *Paese Sera* 28. 7. 1967.

Med italijanskimi odmevi in za polemiko v Jugoslaviji je imelo odločilno vlogo pisanje Nobelovega nagrajenca *Salvatoreja Quasimoda* v magazinu z visoko naklado *Il Tempo*.²⁷ V svoji stalni rubriki *Colloqui con Quasimodo* je za predstavitev antologije uporabil izmišljeno priložnost, ko naj bi ga skupina videmskih dijakov prosila za kakšno informacijo o sodobni jugoslovanski poeziji, o kateri naj ne bi vedeli ničesar. Zamisel je bila pretehtana in preračunana kot nesporna argumentacija o potrebnosti takšne antologije.²⁸ Poudarjala je nepoznavanje jugoslovanskih literatur v sosednji državi in celo ob meji ter potrebo in željo po zapolnitvi te vrzeli, ki naj bi se kazala tudi med mladimi. Značilno je, da takšna zunanja motivacija, ki izpostavlja le informativno plast antologije, tudi po oceni Quasimoda ni zadostna za italijanskega bralca, zato je ni posebej obravnaval, pač pa je svoj kratki esej gradil na predstavitvi humanističnih in za poezijo imanentnih kvalit. Izpostavil je raznolikost jugoslovanskega ustvarjanja ter po uvodniku povzel glavno razvojno linijo poezije, ki se giblje med spoštovanjem lastne izvorne slovanske tradicije ter istočasno išče razmerje z izkušnjami sodobnih literarnih šol, ki gradijo na samorefleksiji evropskega individualiziranega subjektivizma, kot pravi v značilnem italijanskem slogu. Zaključuje s ponovnim citiranjem Zlobčevega mnenja, da se sodobna jugoslovanska poezija ne oklepa žgočih problemov sodobne socialistične družbe niti se ne zateka v izolacijo intimizma, pač pa hoče podati globlje samozavedanje individuuma, ki žal ni vedno tisto, za kar se deklarira.

S to oceno in z njeno večkratno objavo v jugoslovanskem tisku se je iztekla polemika, ki je bila za Cirila Zlobca, urednika te in vrste drugih antologij različnih književnosti v različnih jezikih, grenko izkustvo, tako da se kasneje dolgo časa ni več ukvarjal s takšnimi publikacijami in je ponujene priložnosti izkoristil le še za posredovanje lastnih del v italijanski prostor. Pri snovanju obravnavane antologije je spletel vezi z znanimi italijanskimi literarnimi ustvarjalci in založniki, kar je vplivalo na njegove uspehe v kasnejših letih, kot je mogoče osvetliti pri obravnavi drugih vprašanj. Ob obeh antologijah je istočasno doživel grobe in zaradi očitkov nacionalizma celo nevarne napade, podobno kot urednica Jolka Milič, čeprav obstajajo med njunim delom pomembne razlike, predvsem pa bistveno drugačne možnosti, ki jih je imel urednik osrednje slovenske kulturne revije kot uveljavljeni kulturni delavec ter politični funkcionar. Vseeno se je ponovno izkazalo, kako občutljivo in tvegano je urejanje vsake antologije. Če je namenjena tujini, je praviloma povezano s polemičnimi napadi, ki so se jim izognili le redki. Kritika je obzirnejša le do neslovenskih urednikov, kot npr. do Salvinija in njegove antologije *Sempreverde e rosmarino*.²⁹

*

Svojevrsten pojav predstavljajo *tematske antologije in izbori*, ki se ne ozirajo na nacionalni izvor predstavljenih pesnikov in pisateljev, vključujejo pa tudi slovenske predstavnike kot zanimive in enakovredne soustvarjalce umetniške besede obravnavanega tipa. Slovenske avtorje upoštevajo italijanske predstavitve slovanske novelistike, svetovne lirike, lirike najmlajše generacije, ženske književnosti, ljudskega slovstva itn., vendar nas na tem mestu zanima le tisto gradivo, v katerem so predstavljeni kot jugoslovanski pisatelji.³⁰ Vsi ti pojavi predstavljajo visoko stopnjo afirmacije

²⁷ Salvatore Quasimodo: Nuova poesia jugoslava, *Il Tempo* 14. 12. 1966, str. 18. Prevodi prispevka so bili objavljeni tudi v *Delu* 20. 12. 1966 ter zagrebškem *Telegramu* 16. 12. 1966.

²⁸ Zlobec se je osebno spoznal s Quasimodom ob dogovorih za izdajo antologije 1963. leta in potem ko je prevedel njegovo poezijo v slovenščino. Ker je bil Quasimodu Zlobčev spremni esej v slovenskem izboru njegove poezije všeč, se je tedaj menda ponudil, da na podlagi dobesednih prevodov prepisni njegove poezije in poišče založnika, vendar je Zlobec dal prednost antologiji, ki je izšla čez kakšno leto. Nobelovcu se je vseeno kmalu ponudila priložnost, da se mu oddolži. Ciril Zlobec: Italijanska srečanja slovenskega pesnika, VI. nadaljevanje, *Radio Trst A*, 27. 2. 1993. Navedeno po rokopisni podlagi oddaje. Prim.: Zoltan Jan: Ciril Zlobec v italijanskem prostoru, *Goriški letnik* 1997, str. 102-122; Sodelovanje slovenskih in italijanskih gledališč, *Primorska srečanja* 1997, št. 189, str. 5-16; Iluzije o uveljavljanju slovenske književnosti v Trstu, *Sodobnost* 1995, št. 11/12, str. 973-994.

²⁹ Zoltan Jan: Salvini, Luigi, *Enciklopedija Slovenije*, 10. zvezek, Ljubljana Mladinska knjiga 1996, str. 371.

³⁰ Novellieri Slavi, *Panorama della letteratura novellistica Russa, Ucraina, Polacca, Boema, Slovacca, Serba, Croata, Slovena e Bulgara*, Roma, De Carlo Editore 1946; Orfeo, *Il tesoriere della lirica universale interpretata in versi italiani*, Firenze, Sansoni 1949; *Scrittori stranieri*, Milano, Trevisini 1947; ponatis 1950; *Leggende del Friuli e delle Alpi Giulie*, Gorica,

slovenske književnosti, čeprav so bili doslej le na obrobju zanimanja proučevalcev. Te antologije in izbori so številnejši, kot se navadno misli, vendar jih je zelo težko evidentirati, ker je v njih nemalokrat objavljeno le manjše število slovenskih predstavnikov, včasih najdemo zgolj posameznika, vsako leto pa v Italiji izide veliko število takšnih izdaj. Mnogokrat gre za posebne tematske številke posameznih revij ali pa za druge serijske publikacije, kjer je meja med antologijo in izborom zabrisana.³¹ Še večkrat so to priložnostne objave ob različnih prireditvah, npr. srečanjih pesnikov, posvetovanjih, simpozijih itn.³² Nekatere teh javnih prireditev so postale tradicionalne in vsakoletne, na njih pa je prisotnost slovenskih književnikov že samoumevna. Čeprav ni mogoče prezreti dejstva, da so takšna srečanja v Italiji zelo številna in največkrat omejena na ozek krog lokalne publike, tako da publikacij, ki ob tem izidejo, ne gre precenjevati, vendar se prav ob teh, največkrat prezrtih primerih, na zanimiv način kažejo procesi uveljavljanja slovenske književnosti. Šibka stran teh objav je, da se pojavljajo dokaj sporadično v različnih okoljih in praviloma v vsakem le po enkrat. Poleg tega navadno ne prodrejo v najbolj odmevne medije, še manjkrat pa zbudijo pozornost najuglednejših kritikov, ker se slovenska dela izgubijo v raznoliki vsebini antologije.

Kmalu po drugi svetovni vojni je izšlo nekaj zanimivih antologij, ki vključujejo predstavnike slovenske književnosti kot del jugoslovanskih literatur v izbere svetovne književnosti brez sekundarnih, neliterarnih razlogov. Prva antologija te skupine, *Novellieri Slavi*, vsebuje dovolj reprezentativen izbor klasičnega slovenskega pripovedništva z objavo po enega dela *Frana Levstika*, *Josipa Jurčiča*, *Ivana Tavčarja*, *Frana Erjavca*, *Frana Saleškega Finžgarja*, *Ivana Cankarja* in *Ivana Preglja*. Podnaslov s poimenskimi naštevanjem upoštevanih literatur predstavlja poskus preseči staro razumevanje nediferenciranega »slovanskega prostora«, v katerem posamezni narodi — tudi Slovenci — niso prepoznavni.

Nekatere prevode iz svojega že večkrat omenjenega dela *Sempreverde e rosmarino* je *Luigi Salvini* ponovno objavil v različnih antologijah. Tako delo *Scrittori stranieri* ob sto tridesetih svetovnih klasikih vključuje tudi odlomek *Prešernovega Slovesa od mladosti*, *Murnove Vlahe*, *dve Gradnikovi pesmi* ter *Župančičevo Barčico*.³³ Izbor, v katerem se kot soprevajalec slovenskih del pojavlja tudi *Enrico Damiani*, je bil zamišljen kot pomožni učbenik za srednje šole in je kasneje doživel vsaj še en ponatis. Vsekakor predstavlja zanimivo uveljavitev slovenske književnosti v Italiji, za katero so poskrbeli slovenski literaturi naklonjeni posamezniki. Podobna je afirmacija v antologiji *Orfeo*, ki je doživela štiri ponatise.³⁴ V njej so ob drugih svetovnih klasikih upoštevani slovenski pesniki *France Prešeren*, *Anton Aškerc*, *Dragotin Kette*, *Josip Murn*, *Oton Župančič*, *Alojz Gradnik*. Med sodelavci najdemo znane posrednike tistega časa *Luigija Salvinija*, *Umberta Urbanija* in *Enrica Damianija*, ki niso opravili le prevajalskega dela, pač pa so urednikoma tudi svetovali in pomagali sooblikovati antologijo, ki je v določenem obdobju predstavljala reprezentativen italijanski izbor svetovne poezije. Tudi v tem primeru gre za osebne stike in prizadevanja, ki jih je opisal *Umberto*

1986. 253 str.; Friuli Venezia Giulia, Letteratura delle regioni d'Italia, Storia e testi, Brescia, La scuola 1989, 395 str.; Enciclopedia, Dizionario dei poeti d'Europa, Firenze, Centro iniziative culturali 1990; Rondini e Sirene, Donne e poesia 1989, Atti del Vo convegno internazionale, Bari, Editrice La Vallisa 1990; Antologia europea, Le prospettive attuali della poesia in Europa, Rim 1991; Il mese d'amore. [...] Roma, Tascabili Economici Newton 1994 (Cento pagine per mille lire, 137); Luna d'amore, Le più belle poesie d'amore d'ogni tempo e paese scelte e tradotte da un poeta d'oggi, Roma, Tascabili Economici Newton 1994 (Cento pagine per mille lire, 137); Approdi, Poezia della poesia mediterranea, Milan 1997, 600 str.

³¹ Po podatkih revije Društva slovenskih pisateljev objavljenih v reviji *Litterae slovenicae* (1993, št. 1) imajo naslednji slovenski pisatelji, člani Društva, revijalne objave v Italiji: Ciril Bergles, Andrej Blatnik, Lev Detela, Franjo Frančič, Alojz Ihan, Karolina Kolmanič, Kajetan Kovič, Lojze Krakar, Marko Kravos, Neža Maurer, Milena Merlak, Boris A. Novak, Boris Pahor, Žarko Petan, Ciril Zlobec, vendar po podatkih, s katerimi razpolagamo, niso navedeni vsi.

³² Po istem viru Društva slovenskih pisateljev so na literarnih večerih v Italiji nastopili naslednji člani Društva: Ciril Bergles, Andrej Blatnik, Lev Detela, Franjo Frančič, Karolina Kolmanič, Lojze Krakar, Marko Kravos, Milena Merlak, Boris A. Novak, Boris Pahor, Žarko Petan, Tomaž Salamun, Ciril Zlobec. Pripomniti je treba, da je po naših podatkih cela vrsta literatorv pozabila navesti svoje nastope v Italiji, kar zgovorno ilustrira njihovo vrednotenje ter interes zanje.

³³ *Scrittori stranieri*, ur. Pietro La Cute, Milano, Trevisini 1947. Ponatis 1950.

³⁴ *Orfeo*, ur. Vincenzo Errante in Emilio Mariano, Firenze, Sansoni 1949. 1953. je izšel četrti ponatis.

Urbani v članku o prevodih v italijanščino.³⁵ Urednika *Emilia Mariana* je opozoril na ugodne odmeve antologije v slovenskem prostoru. Ta mu je odgovoril v zasebnem pismu in mu obljubil še ustrežnejšo predstavitev slovenske lirike v prihodnjih izdajah antologije. Obljubo je čez dve leti skušal izpolniti ob pripravah na razširjeno peto izdajo, ki pa tedaj ni izšla.

Slovenska književnost je tudi v teh antologijah največkrat vključena v jugoslovanske razdelke. To se dogaja celo v *Antologii europei*, ki je izšla po razpadu Jugoslavije, ko stvarnost sploh ni več ustrezala takšnemu prikazu. Nastala je sicer že sredi osemdesetih let, izšla pa je z zamudo, vendar anahronizem ni nikogar motil.³⁶ Zasnovana je bila v polovico manjšem obsegu, vendar se nekateri sodelavci niso držali propozicij in so prekoračili dogovorjeni obseg izbora. Povzročili so zamude pri prevajanju, predvsem pa se je zaradi tega podrla finančna konstrukcija, kar je povzročilo, da je izšla po osamosvojitvi Slovenije. Ureditev je vseeno ostala v okviru prvotnega koncepta. Na vključitev slovenske književnosti v razdelek razpadle države ni opozoril v sicer redkih poročilih noben recenzent, ker je preprosto ustrezala stereotipnim predstavam o Jugoslaviji. Ob tem se postavlja vprašanje, kako da so Slovenci v okviru »jugoslovanskih književnosti« zastopani s tremi med petnajstimi jugoslovanskimi pesniki, medtem ko celo večji narodi nimajo nobenega zastopnika (npr. Ukrajinci in ostali narodi iz tedanje Sovjetske zveze, Romuni, Čehi, Danci, Finci, Madžari itn.). Odgovor je možen na dveh ravneh. Ob nastajanju antologije je bila Jugoslavija s svojimi problemi in svojim konceptom družbene ureditve za Zahod zanimiva država, ki so jo uredniki želeli upoštevati pri snovanju antologije. Na drugi strani je pomembno, da je Ciril Zlobec, področni urednik, v Italiji dovolj znan, da so ga povabili k sodelovanju pri tisoč strani obsegajoči antologiji, ki jo je izdala revija *STIL B*, v kateri ga je že 1983. leta predstavil *Arnaldo Bressan*.³⁷ Na odnos do jugoslovanskih književnosti je poleg tega vplivalo še znanstvo Cirila Zlobca s pesnikom in urednikom antologije *Fabio Doplicherjem*, po rodu Tržačanom. Srečevala sta se na Ciril-Methodovih dnevih, ki so jih Makedonci v osemdesetih letih prirejali v Rimu za uveljavljanje svoje kulture in na katerih je Zlobec redno sodeloval. Vse te vezi so privedle do opazne afirmacije slovenske književnosti kljub njeni vključenosti v jugoslovanski razdelek.

V drugi polovici osemdesetih let so pričeli organizirati *bienale mladih sredozemskih umetnikov* (mlajših od trideset let). Ti potekajo še danes v različnih sredozemskih mestih od Barcelone in Soluna do Turina in Bologne, ki je 1988. gostila več kot sedemsto umetnikov različnih umetnostnih disciplin.³⁸ Razstave fotografov, grafikov, kiparjev, slikarjev, arhitektov, keramikov, modnih kreatorjev, scenografov, izdelovalcev nakita in stripov ter koncerti, filmske predstave, literarna srečanja, okrogle mize, javne tribune, predavanja so se odvijala v najbolj elitnih mestnih palačah. V vso to množico prireditev so se v organizaciji ŠKUC-a, ki na bienalu mladih sodeluje od 1985. leta, vključili tudi nekateri slovenski umetniki kot člani *jugoslovanske delegacije* in predstavili svoja ustvarjalna iskanja. Na razstavi alternativnih publikacij mladih ustvarjalcev je sodelovala tudi revija *Mladina*, ki je še posebej predstavila svoje sodelavce 16. decembra. Bolonjska mladinska literarna revija *Mongolfiera* je izvedla tudi literarni natečaj, tako da sta ob srečanju mladih umetnikov izšli pod pokroviteljstvom dnevnika *La Repubblica* tudi dve antologiji. Prozo prinaša zbornik *Autobus magico*, poezijo šestnajstih pesnikov pa *Il grande blu, il grande nero*. V prvem je predstavljen *Miha*

³⁵ Umberto Urbani: *Jugoslovanska slovstvena dela v italijanskih prevodih*, NSd 1954, str. 453-467.

³⁶ *Antologia europea, Le prospettive attuali della poesia in Europa*, Roma 1991, 918 str., (Quaderni di STIL B, št. 8). Slovence zastopajo Marko Kravos, Tomaž Šalamun, Ciril Zlobec, str. 712-716 in 743-746.

³⁷ Ciril Zlobec, *presentato e tradotto da Arnaldo Bressan*; STIL B, Spettacolo, scrittura, spazio; Quaderno di poesia (Rim) 1983, št. 16/18, str. 114-116.

³⁸ Barbara Gruden: *V Bologni Bienale sredozemskih umetnikov »under 30«*, PDK 27. 12. 1988, št. 206, str. 13. Enakega srečanja v Lizboni 1994. leta se je udeležilo 12 Slovencev, sodelovali so tudi na bienalu, ki je potekal v Torinu. Prim.: J. Š. A.: *Bienale mladih bo v Torinu*, Delo 24. 6. 1995, št. 144, str. 8; Jelka Šutej Adamič: *Vsi mladi in mladi po srcu* vabljene v Torino, Delo 16. 4. 1997, št. 87, str. 14; Dušan Moravec: *Bienale mladih, Mladina* 6. 5. 1997, št. 18, str. 9.

Mazzini, v drugem pa Aleš Debeljak.³⁹ Do obeh antologij bi morali biti zelo kritični, saj sta zelo pomanjkljivo opremljeni, nikjer niso navedeni prevajalci, najhujši pa so, najverjetneje urednikovi, grobi posegi v prispevke in samovoljne »izboljšave«. Ne glede na takšen nesprejemljiv odnos, ki v Italiji niti ni izjemen, sta bili obe antologiji sprejeti z naklonjenostjo širše javnosti, promovirali so ju tudi pred mednarodno publiko. Na takšno sklepanje nas posredno navaja dejstvo, da je nekaj let kasneje uspelo Alešu Debeljaku izdati zbirko svojih poezij.⁴⁰ Sedemnajsti bienale mladih ustvarjalcev Sredozemlja in Evrope, ki je 1997 potekal v Turinu, za uveljavljanje slovenske književnosti v Italiji najverjetneje ni bil tako uspešen, čeprav sta se ga udeležila kot člana slovenske in ne jugoslovanske delegacije tudi pesnik Aleš Steger ter pisatelj Aleš Čar. Ni namreč pomembna le zunanja, formalna organiziranost in prepoznavnost slovenske književnosti. Poleg teh zunanjih okvirov so pomembne tudi ambicije, spretnost pri navezovanju stikov, predvsem pa dovoljšnje znanje in vztrajnost.⁴¹

*

Kljub polemikam, ki so spremljale italijanske antologije jugoslovanskih književnosti, se je malokdo zavedal, da postaja slovenska literatura v konglomeratu državne jugoslovanske kulture slabo razpoznavna, kar zahteva dodaten razmislek.

Najprej se je potrebno spomniti, da je Jugoslavija od spora s Sovjetsko zvezo in upora Stalinu pa vse do gibanja neuvrščene ter številnih reform družbene ureditve zbujala v svetu naklonjeno zanimanje, saj je prevladovalo mnenje, da v njej nastaja posebna oblika socializma z živahnim gospodarskim vzponom ter hitro rastjo življenjskega standarda državljanov. Simpatije je vzbujalo prepričanje, da naj bi idealno rešila nacionalna nasprotja in da se razvija v svobodno demokratično državo po evropskih merilih. Izjeme so sicer obstajale in marsikaj je bilo tudi izkrivljenega, vendar ne v tolikšni meri, da bi spremenilo globalno podobo.⁴² Naklonjenost Jugoslaviji ni bila značilna le za levičarske kroge, ki so se v sedemdesetih letih občutno krepili, pač je bila pogosta in splošna. Poleg tega je bila pri Jugoslovanih v mednarodni komunikaciji navadno močnejša identifikacija z državo kot z republiko ali nacijo.⁴³ To tedanje samoumevno orientacijo potrjujejo tudi izjave Josipa Vidmarja.⁴⁴ Pred prevzemom mandata v tedanjem zveznem zboru jugoslovanskega parlamenta je bil Josip Vidmar zadovoljen z uspehi jugoslovanske avtorske agencije, ki je v letih 1956/57 sklenila pogodbe za objavo dvainšestdesetih knjižnih prevodov jugoslovanskih pisateljev v tujini, med katerimi je bilo enajst del slovenskih avtorjev. Teh uspehov ni presojal po slovenskih potrebah, pač pa je imel pred očmi Jugoslavijo kot enotno državo. Ni mogoče tudi mimo spoznanja, da so se med jugoslovanskimi literati pletla številna znanstva, tako da skupno nastopanje v tujini ni bilo tako nenavadno, kot bi se morda zdelo danes.⁴⁵

³⁹ Miha Mazzini: *Good rockin Tonight, Autobus magico*, Bologna, Transeuropa 1988, str. 143; Aleš Debeljak, objava v *Il grande blu, il grande nero*, Bologna, Transeuropa 1988, str. 45. Mazzinija je prevedla Diomira Fabjan Bajc, prevajalec Aleša Debeljaka ni znan, najverjetneje je to Tea Štoka.

⁴⁰ Aleš Debeljak: *Momenti d'angoscia*, prev. Tea Štoka, kom. Charles Simic, Neapelj, Flavio Pagano Editore 1992. Izvirni naslov *Trenutki strahu* je spremenjen v *Trenutke tesnobe*. O neustreznih prevodih naslova zbirke prim.: Jolka Milič: *O nagradah in še čem* (bolj natančno), *Delo* 1. 6. 1995, št. 124, str. 10 (Književni listi).

⁴¹ J. Š. A.: *Bienale mladih bo v Torinu*, *Delo* 24. 6. 1995, št. 144, str. 8; Jelka Šutej Adamič: *Vsi mladi in mladi po srcu* vabljene v Torino, *Delo* 16. 4. 1997, št. 87, str. 14; Dušan Moravec: *Bienale mladih*, *Mladina* 6. 5. 1997, št. 18, str. 9.

⁴² *Naklonjenost in odpor italijanskega tiska do političnega dogajanja v Jugoslaviji*, *PKD* 12. 11. 1987, št. 267, str. 4.

⁴³ Stephen Clissold: *Storia della Jugoslavia, Gli Slavi del sud dalle origini a oggi*, Torino, Einaudi 1969; Stefano Bianchini: *La diversità socialista in Jugoslavia, Modernizzazione, autogestione e sviluppo democratico dal 1965 ad oggi*, Trst 1984.

⁴⁴ Josip Vidmar: *Pot je odprta*, *LdP* 18. 3. 1958, št. 65, str. 5.

⁴⁵ Povsem samoumevno je bilo, da sta bila 1969. leta v tržaški Umani Ciril Zlobec in Tomaž Šalamun predstavljena kot jugoslovanska pesnika, saj se je to dogajalo tudi v drugih primerih. Prim.: Ciril Zlobec e Tomaž Šalamun, due poeti jugoslavi, *Umana* 1973, str. 33-34.

S tega vidika je značilna uredniška politika videmske revije *Politica e cultura*, ob kateri je Ciril Zlobec navezal vrsto stikov z Italijani.⁴⁶ V dveh letih njenega obstajanja (1960-1962) so izdali le nekaj števil, vendar so omogočili redno poročanje o kulturnem in političnem dogajanju v Jugoslaviji, predstavitev treh slovenskih likovnikov, objavo Zlobčevih pesmi in izid izbora jugoslovanske poezije.⁴⁷ Značilno je, da je namenjala veliko pozornost snovanjem v Sloveniji in slovenskim snovanjem, a vsi ti prispevki so bili naslovljeni kot jugoslovanski. Vezi so se torej pletle med posamezniki, ki so uveljavljali svojo nacionalno identiteto, vendar so se predstavljali kot Jugoslovani. Enako razmerje razkriva izbor »sodobne jugoslovanske poezije«, v katerem so bili zastopani le slovenski pesniki in ga je za soroden videmski dvomesečnik *La situazione* pripravil Ciril Zlobec z *Jankom Kosom*. Kosov spremni esej je v kazalu naslovljen *Poesia jugoslava contemporanea*, besedilo samo pa ima v reviji določnejši naslov *Nota per cinque poeti sloveni*, kar edino ustreza vsebini. Za kazalo je bil spremenjen, ker ima za bralca očitno premajhno sporočilno vrednost.⁴⁸ Uredništvu obeh revij, ki sta v svojem programu imeli jasno postavljen cilj, razvijati obmejno sodelovanje na področju kulture, niti svojemu bralstvu, ki je bilo zgoščeno ob italijansko-jugoslovanski meji, nista mogli ponuditi informacije z natančnejšim naslovom, ker sta se zavedali njihove nepoučenosti. Kaže, da je bilo takšno dojevanje stvarnosti samo po sebi razumljivo in edino mogoče, saj med sodelavci iz tujine praktično ne najdemo nobenega Neslovenca, članki z oznako jugoslovanski v naslovih pa obravnavajo predvsem slovensko problematiko. Tudi ni naključje, da je imela naša revija ljubljansko (in ne npr. beograjsko) filialo uredništva v Jugoslaviji, vodil pa jo je Ciril Zlobec. Kljub temu ni mogla preseči klišejsko ustaljenega zanimanja za Jugoslavijo, čeprav je bralce dejansko informirala o Sloveniji. Celo na tako ozkem obmejnem prostoru, kot ga je pokrivala, torej Italijani niso mogli preseči zakoreninjenega pojmovanja in si urediti predstave o večnacionalni federativno urejeni državi z različnimi kulturnimi identitetami. Opaženi pojav nam pojasnjuje, zakaj je Ciril Zlobec pretežni del svojega posredovanja slovenske literature v Italijo povezoval z jugoslovanstvom, čeprav v njegovem javnem delovanju ne moremo ugotoviti sledi jugoslovanskega centralizma ali unitarizma. Nemaokrat se je moral celo braniti pred nasprotnimi očitki, da je šovinist in nacionalist, ker se je v svojem javnem delovanju neprestano zavzemal za slovensko samobitnost.⁴⁹ Očitno je, da nepoznavanja in nerazgledanosti italijanskega potencialnega bralca ni bilo mogoče preseči, kar je povezano z razpoznavnostjo slovenske književnosti v Italiji.

⁴⁶ Nastanek revije je povezan z zelo bizarnimi interesi izdajatelja. Njen založnik je bil advokat Loris Fortuna, ki je z njeno pomočjo hotel napraviti politično kariero in tudi uspel. Tega so se zavedali vsi sodelavci, ki so vedeli, da bo revija usahnila, ko bo lastnik dosegel svoj namen, pa ni nobenega motilo. Sodelavci revije so z Zlobcem navezali stike v Ljubljani, kjer so po prizadevanjih likovnega kritika Zorana Kržišnika razstavljali slikarji iz Furlanije-Juljske krajine. Poleg slikarjev so se otvoritvene slovesnosti udeležili tudi italijanski literati, med njimi Luciano Morandini, ki je bil zaposlen na italijanskem državnem radiju. Iskali so stike s slovenskimi ustvarjalci, kar je sovpadalo z Zlobčevimi prizadevanji, da bi sodeloval z italijanskimi. Kljub kratkotrajnemu izhajanju videmske revije se zatem Zlobec prične pojavljati kot sodelavec različnih italijanskih periodičnih publikacij. Poleg tega se od srede šestdesetih let udeležuje različnih kulturnih in strokovnih srečanj na obmejnem območju in tudi v širšem italijanskem prostoru. Prim.: Ciril Zlobec: Italijanska srečanja slovenskega pesnika, XI. nadaljevanje, Radio Trst A, 8. 5. 1993. Navedeno po rokopisni podlagi oddaje.

⁴⁷ Značilni članki v reviji: Luciano Morandini: Ragioni di una rubrica, *Politica e cultura* oktober 1960, št. 2, str. 46; Luciano Morandini: Ciril Zlobec, n. m., oktober 1960, št. 2, str. 46-47; Berto Morucchio: Janez Bernik, n. m., oktober 1960, št. 2, str. 48-49; Luciano Morandini: Libertà della ricerca, n. m., december 1960, št. 3, str. 30; Zoran Kržišnik: La scultura di Stojan Batič, n. m., december 1960, št. 3, str. 31-35; Berto Morucchio: Nota su Stojan Batič, n. m., december 1960, št. 3, str. 35; Makso Šnuderl: La riforma costituzionale in Jugoslavia, n. m., marec 1961, št. 4, str. 4-5; Ciril Zlobec: Festivals e cultura, n. m., marec 1961, št. 4, str. 28-31; Ciril Zlobec, Luciano Morandini: Giovane poesia jugoslava; prevajalec pesmi Giacomo Scotti, n. m., marec 1961, št. 4, str. 32-34; Zoran Kržišnik: La scultura di Drago Tršar, n. m., marec 1961, št. 4, str. 39-40; Drago Druškovič: Minoranze nazionali, n. m., oktober 1962, št. 5, str. 8-9; Luciano Morandini: La comunità etnica italiana di Capodistria e Pirano, appunti di vita culturale, n. m., oktober 1962, št. 5, str. 8-9; Ciril Zlobec: Intellettuai jugoslavi d'oggi, n. m., oktober 1962, št. 5, str. 20-21; Zoran Kržišnik: IV biennale d'arte grafica di Lubiana, n. m., oktober 1962, št. 5, str. 23. Izhajala je tudi redna rubrika *Lettere dalla Jugoslavia*, ki jo je pisal Ciril Zlobec.

⁴⁸ Luciano Morandini: Appunti per un profilo della poesia Jugoslava; Janko Kos: Nota per cinque poeti sloveni. S prevodi Luciana Morandinija (dobesedni pomen mu je posredoval Ciril Zlobec) so predstavljeni Kajetan Kovič, Tone Pavček, Dane Zajc, Ciril Zlobec. Prim.: La situazione, april 1961, št. 20, str. 23-32.

⁴⁹ Ciril Zlobec: Slovenska samobitnost in pisatelj, Trst, ZTT 1986; Priznam, rekel sem, Ljubljana, PK 1988; Lepo je biti Slovenec, ni pa lahko, Ljubljana, Mihelač, 1992. Omenimo naj tudi njegovo polemiko o »skupnih jedrih« ob poskusu centralizacije jugoslovanskih šol 1983. leta.

Antologije jugoslovanskih književnosti so nehote vplivale na uzaveščanje pojmov jugoslovanska kultura in tudi jugoslovanska književnost, ki je sicer noben resen poznavalec ni nikoli zagovarjal. Kljub temu so ohranjena pričevanja, da pri tujih založnikih skorajda ni bilo mogoče prodreti s predlogom za izdajo zgolj slovenske antologije. Srečuje se torej neka splošna klima jugoslovanskega sodelovanja s pojmovanjem enotne države, ki je bilo trdno zakoreninjeno v tujini, kjer praviloma niso in še vedno ne poznajo njene kulturne raznolikosti. Ob tem permanentnem procesu je treba ugotoviti, da je kontinuiteta izhajanja antologij jugoslovanskih književnosti zamejena z uveljavitvijo nove ustave SFRJ iz leta 1964 v vsakdanjem življenju in politični praksi. Tedaj se je pričela pospešena decentralizacija ter vse večja afirmacija republik in avtonomnih pokrajin. Kljub temu procesom je ostajala zunanja politika Jugoslavije še naprej centralizirana in v pristojnosti federalnih organov, kulturna promocija pa je bila še bolj odrinjena na rob državnega zanimanja. Vse bolj izrazit je bil tudi razkorak med vedno večjo avtonomnostjo republik in enotno zunanjo politiko federalnih organov, ki se je v praksi uresničevala tudi še po ustavi iz leta 1974. Tedaj so dobile republike določena pooblastila tudi za samostojno mednarodno nastopanje, kar pa ni bistveno spreminjalo kulturne politike v mednarodnih odnosih. Z decentralizacijo upravne ureditve Jugoslavije je nastala v njeni zunanji politiki, predvsem pa v prizadevanju za uveljavitev kulture lastnih narodov v tujini, praznina v kontinuiteti, ki dlje časa ni bila zapolnjena.⁵⁰ Nastali prostor za afirmacijo posameznih nacionalnih kultur ni bil izkoriščen na institucionalni ravni. Odločilnega pomena je tudi, da Slovenci v Jugoslaviji kljub pomembnemu mestu Edvarda Kardelja in nekaterih drugih politikov niso imeli velikega vpliva na njeno diplomatsko dejavnost. V jugoslovanskih delegacijah za odnose z Italijo dolgo let praktično ni bilo Slovencev na vidnem mestu.⁵¹ Šele ko so se pričeli uveljavljati republiški ključni za kadrovske zasedbe mest v diplomaciji, so se med jugoslovanskimi diplomati v Italiji pogosteje pojavljali Slovenci, ki pa praviloma niso imeli večje afinitete do kulturne problematike, delo kulturnih atašejev, če so sploh bili imenovani, pa je bilo več kot marginalno. Ohranjena so celo pričevanja o njihovem omalovažujočem odnosu do posameznih primerov uveljavljanja slovenske književnosti v Italiji.⁵²

Posledice so bile daljnosežne. Popularizacija kulturnega bogstva jugoslovanskih narodov je ostajala v senci drugih preokupacij zunanje politike, redke predstavitve kulture v Italiji niso dajale posebno pomembnih rezultatov, ker so bile le del birokratske politike in bolj ali manj formalna realizacija določenega programa brez živih ustvarjalnih vezi. Tradicionalni tedni jugoslovanske kulture v Rimu so bili deležni le kurtoazne pozornosti dnevnega tiska in skromnega odziva občinstva.⁵³ Kaže, da so po osamosvojitvi Slovenije obudili podobne prireditve enako nespretno in z enako togo pragmatično logiko po starih receptih. Ob Slovenskem tednu v Rimu leta 1995 ni sledi o primerni promociji slovenske književnosti, pač pa je vse osredotočeno na slovensko gospodarstvo.⁵⁴

⁵⁰ Tit Vidmar: Kulturni potni list, Delo 27. 11. 1976, št. 278, str. 36 (Sobotna priloga).

⁵¹ Po uradnem srečanju med ministrskima predsednikoma Tepavcem in Morom sta se 11. 2. 1971 sestali državni delegaciji za obravnavo vprašanj zaščite manjšin, vendar v jugoslovanski ni naveden niti en Slovenec. Prim.: Zaščita za manjšine, Delo 11. 2. 1971, št. 36, str. 2; Saša Vuga: Kabala, Sd 1971, str. 327; Sporazum o nas brez nas, Zaliv 1975, št. 52/53, str. 163-167.

⁵² Takšen položaj Slovenije v jugoslovanski diplomaciji je viden tudi iz pričevanja Cirila Zlobca, ki navaja, da se nobenemu delavcu jugoslovanske ambasade v Rimu ni zdelo vredno udeležiti se katere izmed slovesnosti, ko so mu podelili nagrado Eugenio Montale 1984. leta v Tropeju in nato njene ponovitve v Rimu, čeprav je mesto zasedal Slovenec. Organizatorji so se zelo čudili, tako da so užaljeno vprašali laureata, ali Jugoslovani (sic) vsak dan prejema taka priznanja. Prim.: Ciril Zlobec: Lovorike iz Italije, Primorska srečanja 1995, št. 165, str. 43.

⁵³ Ciril Zlobec: Kritično razmišljanje ob uspešni manifestaciji v Italiji, Delo 4. 6. 1977, št. 128, str. 26; Peter Breščak: Jugoslovanska kultura v Rimu, Delo 20. 4. 1977, št. 92, str. 7; Peter Breščak: Rimska priznanja, Kritika posveča pozornost prav vsem nastopajočim v okviru meseca kulture jugoslovanskih narodov, Delo 6. 5. 1977, št. 103, str. 7; Marko Kravos: V Italiji ni primerne zanimanja za literarno bogastvo vzhodnih sosedov, Mesec jugoslovanske kulture v Rimu, PDK 17. 5. 1977, št. 111, str. 1.

⁵⁴ Stane Ivanc: Slovenski teden v Rimu za boljše odnose s sosedi, Delo 20. 5. 1995, št. 114, str. 28; Slovenija se predstavlja, PDK 24. 5. 1995, št. 137, str. 3.

Pomembno je tudi, da vse do najnovejših prizadevanj, ko je 1992. pričela svoje delo *Fondacija Trubar* ter je bil ustanovljen *Sklad Vladimira Bartola*, Slovenci ne premoremo takšnih institucij za promocijo lastne kulture, kakršne so npr. Goethejev inštitut, British Council ali Japonska fondacija, ki bi skrbele za medijsko promocijo, za vzgojo prevajalcev, za sofinanciranje publikacij itn.⁵⁵ To, kar se zdi za uveljavljanje lastne kulture nujno velikim narodom, se pričinja pri Slovencih pojavljati v zametkih šele v najnovejšem času, pa še to je usmerjeno predvsem v nemški, francoski in anglosaški prostor. Če je kdaj kaj podobnega delovalo že pred tem, je obstajalo na ravni Jugoslavije, ki je pač skušala zadostiti potrebam celotne države ter bila nemalokrat bolj pozorna do drugih kot do italijanskega kulturnega prostora, ki je še najbolj zanimiv za Slovence, čeprav tudi zanje očitno ni najpomembnejši.⁵⁶ Prizadevanja posameznikov so ostajala sporadična, nemalokrat tudi brez javnega priznanja ali pa celo ob nasprotovanju in polemičnih napadih. Vsega tega je bil deležen tudi Ciril Zlobec, ki pa je kasneje, med opravljanjem pomembnih političnih funkcij, napravil tudi nekaj poskusov, da bi se državne oblasti redkim tujim posrednikom vsaj do neke mere oddolžile in izrekle priznanje njihovim prizadevanjem. Tako so nekateri Italijani prejeli jugoslovanska državna odlikovanja, nekateri študijske štipendije, nekatere pesnikove akcije pa je podprla tudi država, vendar so mu očitali, da mu gre pri tem le za osebne interese.⁵⁷ Vsa druga prizadevanja za senzibiliziranje tujih literatov, ki so jih leta in leta vabili na blejska srečanja PEN klubov, v Piran in Portorož, pa v sežansko Vilenico, so dala dokaj skromne rezultate posebno v Italiji.⁵⁸

V vseh antologijah jugoslovanskih književnosti je sicer upoštevana nacionalna raznolikost predstavljene države in jim ni mogoče očitati unitarističnih teženj, ki pa so ga kljub temu pri publikih nehote povzročale. V italijanski kolektivni zavesti je še do srede devetdesetih let neprimerno bolj jasno prisotna Jugoslavija kot Slovenija in celo po njeni osamosvojitvi se presenetljivo pogosto uporabljajo izrazi »ozemlje bivše Jugoslavije«, »države nekdanje Jugoslavije« ipd. Sliko dopolnjujejo rezultati *systematičnega spremljanja* štirih najuglednejših, najplivnejših in po nakladi največjih *italijanskih dnevnikov v letih 1987-1989*, ki jasno potrjujejo opisano dojemanje Jugoslavije kot homogene države.⁵⁹ Kljub vsemu naporu, ki ga je zahtevalo to delo, praktično ni o čem poročati. Vesti o Jugoslaviji in o dogodkih v zvezi z njo so sicer razmeroma pogostne in praviloma tudi naklonjene njenim prizadevanjem v notranji in zunanji politiki, čeprav nikakor niso gostejše kot poročila o drugih eksotičnih državah. S tega vidika sploh ni jasno, da gre za sosednjo državo, s katero je imela Italija raznovrstne stike na različnih ravneh. Še pomembnejše je, da redki članki, ki se nanašajo izključno na Slovence, govorijo vedno o Jugoslaviji. Šele ob osamosvajanju med desetdnevnimi boji se je v tisku z največje naklado pisalo tudi o Sloveniji, ilustrirani magazini pa so prinašali obširne reportaže in intervjuje z vidnimi slovenskimi politikami, vendar jih največkrat niso

⁵⁵ Prvi prevod v italijanščino, ki ga je podprla, je 1994 izdana zbirka Marka Kravosa Kukavičji klic. Prim.: Elio Guagnini: Zbirka tržaškega pesnika kot njegova antologija v italijanščini, Delo 24. 11. 1994, št. 272, str. 7 (Književni listi); Marjeta Novak-Kajzer: V tujini je naših prevodov vedno več, zmede pa zato ni dosti manj, Delo 3. 11. 1995, št. 254, str. 8; Slovenska književnost in svet, Knjiga 1957, št. 1, str. 26-33; Boris Grabnar: Naša književnost prodira v svet, TT 14. 3. 1957, št. 11, str. 9; Božo Božič: Program o kulturnem sodelovanju med SFRJ in Italijo, PDK 19. 3. 1972, št. 67, str. 5; Poti in stranpoti uveljavljanja slovenske pisane besede, PDK 25. 6. 1993, št. 168, str. 12; Marko Jenšterle: Inštitut, ki bo uveljavljal našo besedo, Rodna gruda februar 1994, št. 2, str. 8.

⁵⁶ Fondacija Trubar je v letih 1992-1994 podprla tri slovenske knjige, izdane v tujini (češko antologijo slovenske poezije, madžarsko izdajo Šalamuna, izbor Debeljakovih del v ZDA). Navezala je tudi stike z založbo White Pine, ki naj bi, podobno kot avstrijska založba Wieser, v ZDA vsako leto izdala po eno knjigo iz slovenske književnosti. Leta 1994 je pričela tudi skrbeti, da bi bila dela nagrajencev Vilenice prevedena v svetovne jezike, dogovarjala se je za izid Jančarja in Mlakarja na Dunaju, tako da naj bi v letu 1995 izšlo sedem slovenskih knjig pri tujih založnikih, med katerimi ni nobenega italijanskega. Prim.: Ženja Leiler: Prispevki za predstavitev slovenske literature, Delo 29. 9. 1994, št. 226, str. 12; Jolka Milič: Poročanje in zamolčanje, Fontana avgust 1994, št. 21.

⁵⁷ Podatki so povzeti po poročilih komiteja SRS za mednarodne odnose R Slovenije in dokumentaciji ZAMTES-a.

⁵⁸ Marjeta Novak-Kajzer: V tujini je naših prevodov vedno več, zmede pa zato ni dosti manj, Delo 3. 11. 1995, št. 254, str. 8.

⁵⁹ Spremljal sem dnevnike: La Stampa, Il Corriere della Sera, L'Unità in La Repubblica. Izbor je dovolj reprezentativen za sklepanje, da tudi v drugih dnevnikih najpomembnejše novice niso bile objavljene drugače. Kasneje sem to opustil zaradi preskromnih rezultatov in prevelikih materialnih izdatkov, ki jih takšno zbiranje gradiva zahteva.

pisali novinarji iz osrednje Italije, saj je bil dopisnik *Stampe* Tržačan Enzo Bettiza, v *Corriere della Sera* je dopisoval Koprčan Eros Bičič, Dušan Pilić je poročal za *Repubblica*.⁶⁰ Pri tedanjem poročanju so si iz zadrege najpogosteje pomagali z objavljanjem intervjujev, med katerimi jih je največ s Cirilom Zlobcem, tedanjim članom predsedstva RS, ker ni potreboval prevajalcev.⁶¹

Kasneje so se spet vračali k ustaljeni predstavi o Jugoslaviji, tako da danes še vedno prihaja do absurdnih spodrsrljajev, ki pričajo, kako globoko je nepoznavanje že preprostih geografskih razmer. Konec julija 1991 italijanska državna televizija več dni ni popravila napake na teletekstu in poročala o takratnih spopadih med Srbi in Hrvati v Slavoniji kot o bojih v Sloveniji, ker sta za Italijane to neločljivi sozvočnici, ki jim ničesar ne povesta.⁶² Enaka napaka se je med drugimi ponovila npr. tudi v osrednjem italijanskem radijskem dnevniku 25. 8. 1995, ko so poročali o vojni v Sloveniji in ne v Slavoniji.⁶³ Podobno je v zadnji septembrski številki 1994 komercialni magazin za ženske *Grazia* objavil reportažo o Hrvaški ter mimogrede opisal tudi lepote Predjamskega gradu kot hrvaško kulturnozgodovinsko znamenitost.⁶⁴ Celo med državnimi pogajanjmi o priznavanju diplom se je 1995. leta pokazalo neznanje italijanske strani, ki ni vedela, da univerzi v Nišu ter Plovdivu nista v Sloveniji.⁶⁵ Maja 1996, ob obisku papeža Janeza Pavla II. v Sloveniji, se je izkazalo, da celo večina akreditiranih novinarjev v Vatikanu ne ve skoraj ničesar o državi, ki so jo tedaj obiskali, česar se v glavnem ni omenjalo.⁶⁶ Poimenovanje Slovenija se je pričelo pojavljati v najpomembnejših sredstvih javnega obveščanja šele ob zapletih pri reševanju meddržavnih odnosov, vendar jih ni nihče izrabil za cilje, ki bi se dvignili nad dnevno aktualnost.⁶⁷ V takšnih trenutkih bi bilo treba ponuditi informacije o zgodovini, kulturi, narodni identiteti Slovenije, ki jo tuja javnost še vedno ne loči od Slovaške in Slavonije. Tako bi se morda postopoma razvilo tudi spontano zanimanje za slovensko književnost, pa čeprav bi jo sprejemali le kot eksotično literaturo. Italijani so se sami odzvali večjemu javnemu zanimanju za Slovenijo z objavljanjem knjig o vojni v Jugoslaviji, tako da so jih tedaj izdali vsaj trinajst.⁶⁸ Ko na tržišču nastane zanimanje, ga italijansko založništvo takoj izkoristi.⁶⁹ Če drugega ne, ob taki priložnosti izdajo turistični vodnik po Sloveniji, kakršnega je že 1996. leta pripravil *Aldo Pavano*, v njem pa povzema tudi kulturni razvoj, omenja več pisateljev, od Prešerna do Cirila Zlobca, podaja pa tudi oznako dogajanja v Ljubljanski

⁶⁰ Prim. tudi serijo člankov ter reportaž v znanem magazinu *L'Espresso* leta 1990.

⁶¹ Prim. Il Manifesto 30. 10. 1991, str. 5; Il Lunedì 27. 4. 1992, št. 17, str. 2; La stampa 12. 7. 1991, str. 5; Tuttolibri (priloga dnevnika La Stampa), julij 1991, št. 759, str. 3; Il Piccolo 5. 9. 1991, str. 5; La voce repubblicana 20. 11. 1992, str. 3; Il Giornale 29. 11. 1992, str. 9; Il Gazzettino 4. 12. 1992, str. 3.

⁶² Italijani ne vedo, da Slovenija ni Slavonija, PDK 26. 7. 1991, št. 173, str. 3.

⁶³ Vlado Kremše: *Vojna v Sloveniji, Slavoniji, Slovaški*, PDK 27. 8. 1995, št. 231, str. 8.

⁶⁴ Il paese, che ha scelto la pace, *Grazia* 28. 9. 1994, št. 39, str. 34.

⁶⁵ Karies, PrimN 18. 6. 1995, št. 56, str. 32; Drago Svlojšak: »Lahke diplome« ljubljanske univerze, Delo 6. 9. 1995, št. 206, str. 7; Diplome, PDK 28. 6. 1996, št. 187, str. 14.

⁶⁶ Jurij Paljk: Nekaj utrinkov s papeškega letala, *Novi glas* 30. 5. 1996, št. 21, str. 5.

⁶⁷ Mirjam Muženič: Italijani o Sloveniji in Slovencih, Kako se oblikuje javno mnenje, Primorska srečanja 1995, št. 166, str. 124-126.

⁶⁸ Stefano Bianchini: *L'enigma jugoslavo, Le ragioni della crisi*, Milano, Angeli 1989; Dino Frescobaldi: *Jugoslavia perché, Suicidio di uno stato*, Firenze, Ponte alle Grazie 1991; različni: *I giorni della Slovenia*, Trieste, Ed.E 1991; Fulvio Molinari: *Jugoslavia dentro la guerra*, Gorizia, Editrice goriziana 1992; Marco Dogo: *Kosovo, Albanesi e Serbi, le radici del conflitto*, Lungo di Cosenza, Ed. Marco 1992; Liljana Avirović: *Lettere a nessuno, Testimonianze e documenti della guerra in Croazia*, Milano, Hefti 1992; različni: *Jugoslavia, Il nuovo medioevo*, Milano, Mursia 1993; različni: *Dossier ex Jugoslavia*, Salerno, Elea Press 1993; Predrag Matvejević: *Epistolario dell'altra Europa*, Milano, Garzanti 1993; Cristopher Civic: *Rifare i Balcani*, Bologna, Il Mulino 1993; Slavenka Drakulić: *Balkan Express*, Milano, Il Saggiatore 1993; Sandro e Alessandro Damiani: *Jugoslavia, Genesi di una mancanza annunciata*, Pistoia, Ed. sette Giorni coop. 1993; Demetrio Volčić: *Sarajevo, Quando la guerra uccide*, Milano — Torino, Mondadori — Nuova Eri 1993; Jože Pirjevec: *Il giorno di san Vito, Jugoslavia 1918-1992, Storia di una tragedia*, Milano — Torino, Mondadori — Nuova Eri 1993.

⁶⁹ Zgovorna je situacija ob proslavljanju petdesetletnice konca druge svetovne vojne, ki kaže, kako hitro se založništvo odzove zanimanju javnosti. Do maja 1995 je v Italiji izšlo 42 knjig o tej tematiki, v osrednjih časopisih pa več kot 5.000 člankov, kot poroča Miro Kocjan (V Italiji je samo letos izšlo nad pet tisoč člankov, Zadnje knjige za 50-letnico, Delo 18. 5. 1995, št. 112, str. 11 (Književni listi)).

pokrajini med italijansko zasedbo.⁷⁰ S tega vidika, ki odkriva naglo prilagajanje ne le tiska, pač pa tudi založništva dnevnu zanimanju potencialnih bralcev, je zanimivo, kako hitro se je v tržaških knjigarnah znašla knjiga *Paola Rumiza Vento di terra*, v kateri je ob povečanem zanimanju za Slovenijo takoj zbral svoje novinarske prispevke z »območja med Balkanom in Sredozemljem« in jih priredil za povsem določeno publiko — za v Trstu živeče istrske emigrante in že čez kakšen mesec prejel nagrado Maxa Davida.⁷¹ Seveda je takšno zanimanje kratkotrajno in kmalu ponikne v poplavi drugih informacij, če se ga hitro ne izkoristi.⁷²

Zdi se, da so Slovenci bolj togi in navadno ne reagirajo na trenutne situacije, le izjemoma skušajo izkoristiti dnevno zanimanje, celo hlastanje za aktualnimi informacijami. Ni znan noben primer, da bi takšno pozornost izkoristili za uveljavljanje lastne književnosti, čeprav istočasno marsikdaj pričakujejo, da bo slovenska poezija zbudila tako široko zanimanje kot dnevni aktualistični dogodki ali pa da se bodo z njeno pomočjo spreminjali mednarodni odnosi.

*

Z navedenimi ugotovitvami se zaokroža podoba literarnozgodovinskih pojavov, ki spremljajo italijanske antologije jugoslovanskih književnosti. Obravnavana problematika ne dopolnjuje v veliki meri spoznanj, ki so se potrdila v predhodnih raziskavah in veljajo za vse italijanske antologije slovenske književnosti.⁷³ Razmeroma veliko število antologij priča o splošnem mnenju, da je slovenska književnost v Italiji premalo znana. Zaradi tega se skušajo vrzeli v prevodnem repertoarju zapolniti z eno samo knjigo, kar antologije v veliki meri omogočajo in zaradi česar so prisotne v tolikšnem deležu repertoarja. Ob tem je mogoče zaznati svojevrsten pojav. Kljub ugotovitvi, da Italijani premalo poznajo slovensko književnost, se po Salvinijevi antologiji *Sempreverde e rosmarino* pojavlja nekakšen občutek, da je klasičen repertoar slovenske književnosti predstavljen v zadostni meri, tako da po letu 1951 ne nastane noben nov celovitejši pregled slovenskega leposlovja, čeprav je Salvini predstavil le slovensko pesništvo. Kljub temu da je bilo Salvinijevo delo kmalu razprodano, znano pa je bilo predvsem v ožjih strokovnih krogih, do ponatisa oziroma do dopolnjene izdaje ni prišlo, kar je kontradiktorno s prej omenjeno oceno poznavanja slovenske književnosti v Italiji. Kasneje sta namreč izpričana le dva resnejša poskusa, da bi pripravili novo pregledno antologijo slovenske lirike, vendar je oba preprečila smrt obeh snovalcev, Luigia Salvinija ter Arnalda Bressana. Za letom 1951 nastajajo le nekakšne dopolnitve Salvinijeve antologije z različnih vidikov. Če slovenska javnost vse do danes s spoštovanjem omenja Salvinijevo antologijo, v Italiji vedo zanj le poznavalci slovenske književnosti, čeprav je njen urednik poskrbel za promocijo, ki je v taki obliki ni bil deležen noben knjižni prevod slovenskega leposlovja v italijanščino. Toliko šibkejši so učinki drugih antologij, ki so izšle pri majhnih krajevnih založbah ali kot tematski izbori v posameznih revijah.

⁷⁰ Aldo Pavan: Slovenia, Milano, CLUP 1994 (Club Guide 51), 248 str.; Slovenia, Milano, Touring Club Italiano 1996, 172 str. (Guide d'Europa). Soavtorji drugega vodnika so Leonardo Zoppé, Gianfranco Spinelli, Marco Tamborini in Tatiana Wolf Bellotto, svetovalec Boris Blaželj.

⁷¹ Paolo Rumiz: Vento di terra, Istria e Fiume, Appunti di viaggio tra i Balcani e il Mediterraneo, Trst, OTE 1994. Avtor je novinar tržaškega dnevnika Il Piccolo, ki od 1987 komentira dogodke v vzhodni Evropi, večji uspeh je imel tudi s knjigama Zgodbe nove Evrope (1990) ter Borovničeva pot (1993). Založba, ki je izdala knjigo, je bila tedaj tudi solastnica tržaškega italijanskega dnevnika. Ni naključno, da je spremno besedo prispeval med Istrani dokaj priljubljeni pisatelj Fulvio Tomizza. Nagrada Maxa Davida za posebne poročevalce znaša 5 milijonov lir, nagrajenec pa prejme tudi srebrno plaketo. Prim.: Novinarju Paolu Rumizu nagrada Maxa Davida, PDK 3. 12. 1994, št. 330, str. 5; Milan Gregorič: Kako preseči črno-belo obarvanost slovensko-italijanskega dialoga, Pogovor s Paolom Rumizem, publicistom in novinarjem tržaškega dnevnika Il Piccolo, Primorska srečanja 1994, št. 165, str. 5-9; Legiša in Rumiz ponovno izvoljena v vsedržavni svet, PDK 30. 5. 1995, št. 143, str. 10.

⁷² Jože Pirjavec: Mar res nimamo več perspektiv, PDK 11. 11. 1994, št. 302, str. 2.

⁷³ Jan, Zoltan: Zanimanje za slovensko književnost v obdobju fašizma, Primorska srečanja 1995, št. 170/171, str. 422-428; isti: Iluzije o uveljavljanju slovenske književnosti v Trstu, Sodobnost 1995, št. 11/12, str. 973-994; isti: Slovenska in italijanska narodnostna skupnost — most med kulturama, Primorska srečanja 1989, str. 900-909.

Na tej ravni se odpira še drug problem. Prevladujoče delne predstavitve posameznih segmentov slovenske književnosti niso mogle doseči osnovnega namena, da bi v eni knjigi zajele večino informacij, ki bi nepoučenemu bralcu omogočile bolj poglobljeno razumevanje slovenskih literarnih del in spontano zanimanje zanje. Videti pa je, da je razumevanje antologije kot informacijskega priročnika italijanskemu naslovniku največkrat tuje, saj od takšnega dela navadno ne pričakuje informacij, pač pa izbor umetniško najzrelejših del. Ob tem nespornost je treba upoštevati tudi, da prevod mnogokrat ni adekvaten literarni vrednosti izvornika, zaradi česar ni nujno, da ustrezen izbor podaja tudi najbolj prepričljive literarne prevode. Nekateri uredniki antologij so to upoštevali in le za te je bila pomembnejša uspešnost prevoda kot vrednost izvornika, vendar to praviloma ni zadostovalo za njihovo sprejemanje pri naslovnikih. Kritika je le redko spoštovala dejstvo, da antologija prevodov ni isto kot antologija izvornikov, še manjkrat pa je ugotavljala, kolikšno komunikacijsko moč imajo izbrani prevodi v drugem oziroma drugačnem kulturnem prostoru.

Selekcija po kriteriju kakovosti je bila pri urejanju antologij prisotna, vendar komajda kje poudarjena. Domala dosledno se je pri javnih predstavitvah poudarjalo, kako neznana je slovenska književnost in kako bi njeno boljše poznavanje prispevalo k zblizovanju dveh sosednjih narodov in k boljšemu medsebojnemu razumevanju. Na ta način se književnosti neprestano pripisujejo zunajliterarne lastnosti in zanemarjajo njene literarne rasežnosti, kar vodi v vrsto nedoslednih in kontradiktornih predpostavk. Od literarnih del se v teh primerih pričakuje široka odmevnost in moč, da bi spremenila življenje in celo politično stvarnost. Ob takšnih pričakovanjih se v italijanski prostor posreduje predvsem liriko, ki navadno ne more služiti široki popularizaciji ter doseči takšne odmevnosti kot bolj bralne zvrsti.

Pričakovanja splošnega in konstantnega zanimanja za slovensko književnost se pokažejo kot neutemeljena. Največ antologij je vezanih na zamejski narodnostno mešani prostor, čemur v pričujočem prispevku ni bilo mogoče nameniti vse potrebne pozornosti. Že zaradi lokalnega značaja izdaj ni mogoče doseči njihovega širšega poznavanja. Na tem območju imajo poleg tega velik vpliv različne oblike nacionalne nestrpnosti, iracionalni občutki ogroženosti, ki so pogojeni z vrsto zgodovinskih okoliščin. Trdno so zakoreninjeni stereotipi ter tradicionalno meščansko podcenjevanje podeželja. Zaradi takšnih okoliščin literaturo obeh narodov ločujejo nepremostljivi prepadi, tako da italijanski del narodnostno mešanega prostora v glavnem ne sprejema slovenskega leposlovja, še manj pa omogoča njegovo uveljavitev v širšem italijanskem prostoru.

Drugačen odnos je zaznaven samo pri razmeroma redkih ljubiteljskih literature in intelektualcih, ki pa predstavljajo le ožjo, a istočasno tudi najzahtevnejšo plast kulturnega občinstva. Le za takšnega naslovnika je utemeljen repertoar prevedene slovenske književnosti, v katerem prevladuje lirika, neutemeljeno pa je v takšnem spletu okoliščin pričakovati širšo odmevnost ali popularnost posredovane literature in ji pripisovati lastnosti, ki prestopajo literarnost. Potrditev teh zakonitosti je mogoče najti v tistih primerih, ko slovensko književnost upoštevajo reprezentativne antologije svetovne književnosti. Vanje so uredniki vključili posamezne predstavnike zaradi prepričanja o njihovi literarni kakovosti, toda to še vedno ne zadostuje, da bi povprečen italijanski intelektualec znal naštetih nekaj slovenskih pisateljev.⁷⁴

Vsi navedeni pojavi so značilni tudi za italijanske antologije jugoslovanskih književnosti, ki zavzemajo pomemben delež v repertoarju prevodov slovenskih del v italijanščino. Izbor se ujema s slovenskimi merili o kakovosti leposlovnih del, v njem ni njihove problematizacije niti ne dopolnitev, kar je posledica dejstva, da so pri urejanju imeli odločilno vlogo Slovenci. S tem je v veliki meri onemogočen razmislek o najpomembnejših in najzanimivejših vprašanih, ki bi se postavila ob ugotavljanju razlik v italijanskem dojetanju ter interpretaciji reprezentativnih del slovenske književnosti. Zanimivejša možnost proučevanja izbranega raziskovalnega sklopa vodi v analizo vzrokov za nastanek italijanskih antologij jugoslovanskih književnosti, ki osvetljuje

⁷⁴ Roža Butina: Koliko poznajo Prešerna italijanski dijaki in študenti? PDK 30. 1. 1994, št. 29, str. 22.

Zoltan Jan

UDK 821.163.6.03=50*1945/199"

SUMMARY

SLOVENE LITERATURE IN ITALIAN ANTHOLOGIES OF YUGOSLAV LITERATURES AFTER 1945

The fate of Slovene literary texts in Italian anthologies of Yugoslav literatures after 1945 appears to have been the same as that of all Italian anthologies of Slovene literature. The selection matches Slovene quality criteria in literature, but the works chosen are neither problematized nor commented upon, a consequence of the fact that the main role in their editing was played by Slovenes. This rules out discussion about the most pertinent and interesting questions that might emerge from establishing differences in the Slovene and Italian perception and interpretation of representative works of Slovene literature. What can be done, however, is an analysis of reasons for the production of Italian anthologies of Yugoslav literatures and circumstances in which they were compiled and published. On this level, the same motivation is found again and again: attempts to overcome Italian readers' unfamiliarity with and indifference towards Slovene literature. This research unveils a vast panorama of creative ties existing among passionate Slovene promoters of Slovene literature in Italy. Profound polemic debates provoked by the anthologies confirm how sensitive and risky any anthology editing may be.

Throughout all these efforts, very few people were aware of the fact that Slovene literature was getting increasingly unrecognizable in the conglomerate of the state Yugoslav culture. This development calls for additional considerations in approaching the literary history phenomena under discussion. Without this being their objective, anthologies of Yugoslav literatures contributed towards establishing the concepts of 'Yugoslav culture' and 'Yugoslav literature', although these two concepts were never supported by any serious expert. Yet, there exist documented testimonies to the fact that it was virtually impossible to have foreign publishers consider publishing a Slovene-only anthology. A general atmosphere of all-Yugoslav cooperation in the country was paralleled by the image of a single, unified country abroad, where the cultural diversity of Yugoslavia was not known. Until the mid-1990s, Yugoslavia was much more clearly present in the collective Italian mind than Slovenia. All this has had impact on the position of Slovene literature in Italy.

Jerica Vogel

Filozofska fakulteta v Ljubljani

UDK 372.882

Poslušanje pri pouku književnosti

O Poslušanje je temeljna, pogosta in pomembna sporazumevalna dejavnost, zato je sposobnost poslušanja ena od bistvenih sestavin celovite sporazumevalne zmožnosti.¹ Danes vemo, da ni samodejna, temveč da se je treba naučiti prav tako kot npr. branja ali pisanja. Iz teh spoznanj izhaja tudi prenova pouka slovenskega jezika in književnosti, saj v učne načrte vključuje poslušanje tako neumetnostnih kot umetnostnih besedil. Tu nas najprej teoretično in nato praktično zanima, kako se lahko poslušanje uresničuje pri pouku književnosti.

1 Poslušanje pri pouku književnosti

Govorno in pisno sporazumevanje je izhodišče tudi pri pouku književnosti. Ali kot so zapisali avtorji predloga novega učnega načrta za gimnazije v didaktičnih navodilih — branje leposlovnih besedil v šoli (glasno interpretativno, v katerem se zlasti v zadnjih dveh letih poskušajo vsi dijaki, in individualno tiho, ki mu sledi interpretacija) je nujna sestavina razvijanja sposobnosti literarnega branja; obenem so predvsem takrat, kadar dijaki izražajo svoje subjektivno stališče do prebranega in prebrano vrednotijo, poleg frontalno vodenega dialoga priporočili delo v dvojicah in v skupinah, saj so v pogovoru s sošolci v delovni skupini lahko bolj spontani kot v dialogu z učiteljem. Iz tega stališča je mogoče razbrati dvoje razlogov, zaradi katerih se zdi, da pouk književnosti ponuja še zlasti veliko možnosti za posredno razvijanje sposobnosti poslušanja.

a) Po eni strani omogoča razvijati poslušanje v obeh temeljnih oblikah govornega sporazumevanja, tj. pri enogovornem (nesodelovalnem) sporočanju ob razlagi, posnetih in neposnetih enogovornih sporočilih ter pri večgovornem (sodelovalnem) sporočanju v pogovorih z učiteljem in sošolci.

b) Prav pouk književnosti pa omogoča tudi zelo učinkovito razvijanje različnih vrst poslušanja. Ker je temeljni cilj pouka književnosti spodbujati učenčev dejaven stik (komunikacijo) z leposlovljem,² mora biti večina učiteljevih prizadevanj usmerjena k razvijanju sposobnosti doživljanja, razumevanja, vrednotenja književnega dela in izražanja — ubeseditve lastne interpretacije na teh ravneh. Zlasti prvo branje umetnostnih besedil pa ne spodbuja le spoznavnih procesov, temveč tudi čustveno doživljanje in domišljjsko sodelovanje pri ustvarjanju eidetskih predstav (Kordigel,

¹ V strokovni literaturi srečujemo različna poimenovanja. Leopoldina Plut Pregelj poslušanje opredeljuje kot jezikovnokomunikacijsko sposobnost, Boža Krakar Vogel v *Temah iz književne didaktike* kot enega temeljnih ciljev pouka književnosti navaja razvijanje bralne sposobnosti. Sama sem povzela poimenovanji po Maritni Križaj Ortar in Marji Bešter; pri tem sporazumevalno zmožnost pojmem kot celovito in večrazsežno zmožnost, ki jo sestavljajo štiri sporazumevalne sposobnosti: poslušanje, govorjenje, branje in pisanje.

² Cilje, metode in vsebine pouka književnosti je v svojih razpravah in strokovnih člankih sistematično opredelila Boža Krakar Vogel.

1995/96: 17-30), zato nam umetnostna besedila omogočajo, da ob informacijskem in priložnostnem poslušanju razvijamo tudi doživljajsko.

Petar Guberina (1967: 67) pravi, da je umetniku, predvsem pesniku, prek kombinacije glasov oz. zvoka v posameznih besedah uspelo oponašati naravo, jo globlje prikazati. Čeprav so glasovi ujeti v besede, se osvobajajo njihovega konvencionalnega, dogovorjenega pomena. »Enako število zlogov, kar pogosto odkrivamo v pesmih, je ritem, kot ga sliši pesnik v predelani stvarnosti svojega jaza. Trganje rime, neenako število zlogov je nov, drugačen glas narave, kot se pojavlja v kreativni umetniški misli.« Temu dodaja: »/Tudi/ kadar umetniška misel sprejme izključno prozno obliko, imajo vrednosti govornega jezika z umetniško kvaliteto vse možnosti, da prek ritma oblikujejo družbeno-individualni svet umetnika. Kateri koli odlomek proze bi nam odkril njen ritem, uporabo vrednosti govornega jezika.« (Guberina, 1967: 90.)

Iz tega sledi, da je vsako zapisano besedilo, neumetnostno ali umetnostno, sestavljeno tako iz pomensko-skladenjskih (semantično-sintaktičnih) sestavin kot iz govornih značilnosti (ritem, intonacija, napetost, premor, hitrost govora, jakost) ter zgrajeno na njihovi stalni medsebojni strukturni povezanosti. Šele v tej nerazdružljivi celoti dobiva izraz pravo vrednost, zato niti književnega niti katerega koli drugega dela ne moremo ločiti od njegove zvočne realizacije. Ni ga mogoče dojeti, če ne upoštevamo njegove zvočne strani, če ga ne poslušamo.

2 Kaj in kako pri pouku književnosti poslušamo danes (analiza priprav na učno uro)?

Kakšna je vloga in kolikšen je delež poslušanja pri pouku književnosti danes, sem poskušala ugotoviti z analizo sedmih priprav na učno uro pri pouku književnosti v prvem letniku štiriletne srednje šole, ki so jih ob pomoči mentorjev pripravile študentke tretjega in četrtega letnika slovenščine v študijskem letu 1997/98.³ Zavedam se, da priprave ne morejo nadomestiti avdio- in videoposnetkov in da je zlasti okrnjeno opazovanje odnosnega govora, pri katerem igrajo pomembno vlogo vsi dejavniki govorno-poslušalske komunikacije. Toda ker so študentke v pripravah zapisale vzporedni opis učiteljeve dejavnosti in dejavnosti učencev v posameznih fazah učne ure, sem poskusila ob zapisu predvidenega poteka didaktične komunikacije odgovoriti na naslednja vprašanja:

- (1) Kolikšen je pri pouku književnosti delež poslušanja med drugimi sporazumevalnimi dejavnostmi, koliko poslušajo/govori učitelj in koliko učenci?
- (2) Katere vloge sestavljajo govor učencev?
- (3) Koliko in kaj poslušajo pri pogovoru in razlagi?
- (4) Ali študentke preverjajo razumevanje poslušanega enogovornega (nesodelovalnega) besedila in na katerih ravneh?
- (5) Kakšna je vloga poslušanja v okviru metodičnega sistema šolske interpretacije in kakšne možnosti za razvijanje sposobnosti poslušanja nam ta ponuja?

2.1 Delež poslušanja

Samo po opisu poteka didaktične komunikacije sicer ni mogoče natančno izmeriti, koliko odstotkov zavzame poslušanje med drugimi sporazumevalnimi sposobnostmi. Iz vseh sedmih priprav pa je kljub temu razvidno, da učenci več kot polovico vsega časa pri pouku književnosti preživijo v neki dejavnosti, ki od njih zahteva poslušanje. Sledijo mu branje, govorjenje in pisanje.

³ Študentke so obravnavale umetnostna besedila vseh književnih vrst, in sicer lirsko pesništvo ob Petrarcovem *Sonetu* (3 priprave), pripovedništvo ob Boccacciovi *Noveli o sokolu* (2 pripravi) in Trubarjevem odlomku *Proti zidavi cerkva* ter dramatiko ob odlomku iz Molièrove komedije *Tartuffe*.

Hkrati razčlemba priprav pokaže, da je delež učiteljevega govora velik, učenec pa se redkeje pojavi v vlogi govorca. Učenci so torej tisti, ki naj bi večino časa v šoli poslušali in se učili od učitelja, medtem ko učitelj predvsem govori in le redko poslušča učenca.

Ob tem je značilno, da učenec spregovori največkrat takrat, kadar to od njega zahteva učitelj; ta pa po obravnavi prepogosto zastavlja vprašanja, ki od učencev zahtevajo zelo kratke, tudi enobesedne odgovore. Zato lahko sklepamo, da je večina učenčevega govora v zvezi z učiteljevimi vprašanji, le malo pa je samostojnih misli in izjav.

2.2 Govorne vloge

Medtem ko so v dosedanjih raziskavah pri drugih šolskih predmetih in tudi pri pouku slovenskega jezika ugotavljali, da je govor učencev predvsem spoznaven,⁴ sem sama opazila, da pri književni vzgoji že zaradi posameznih faz v metodičnem sistemu šolske interpretacije — zlasti interpretativnega branja, izražanja doživetij po čustvenem premoru in večinoma tudi doživljajsko-izkušenske uvodne motivacije — med govorom učiteljev in učencev ni tolikšnega funkcijskega razhajanja. Tako učitelji kot učenci se izražajo celovito, njihov govor sestavljajo vse vloge: ob predstavitveni in medosebni še zlasti pogosto izrazna (ekspresivna) in lepota (estetska). Ob spoznavnem govoru je velik tudi delež odnosnega govora, kar zahteva še posebej razvito sposobnost poslušanja.

2.3 Pogovorna metoda in metoda razlage

Pri vseh svojih urah so študentke uporabile metode ustne razlage, dela z besedilom in pogovora, le ena od njih pa tudi delo s kasetofonom. Zato me je zanimalo predvsem razmerje med razlago in pogovorom⁵ kot značilnima oblikama enogovornega (nesodelovalnega) oziroma večgovornega (sodelovalnega) sporazumevanja, ki zahtevata različne strategije poslušanja in različne dejavnosti, s katerimi učence spodbujamo k dejavnemu poslušanju.

2.3.1 Metoda ustnega razlaganja

je akromatska (prirejena za poslušanje) ali monološka metoda, govori samo eden, bodisi učitelj bodisi učenec. Zdi se, da je v prvem letniku srednje šole ta metoda zlasti v začetnih fazah šolske interpretacije, ob literarnoteoretičnih pojmi, pa tudi v fazi analize književnega dela, zelo pomembna zaradi svojih prednosti. Te so:

- ohranja skladenjsko zgradbo glagolskih povedi in njihovih zvez, kar je značilno izrazno sredstvo strokovnih vsebin;
- zelo je ekonomična glede na čas;
- hkrati s pravilno rabo zagotavlja, da je učna snov sistematično in pregledno obravnavana.

Ob napovedi besedila in njegovi literarnozgodovinski umestitvi se je za metodo razlage tako odločilo vseh sedem študentk. Dijakom so z njo predstavile novo literarno obdobje (reformacija pri nas, klasicizem), jih seznanile s kratko vsebino del (obnova Tartuffa, 2-krat povzeta okvirna zgodba Boccacciovega Dekameron) in življenjepisi (Molièrovo, 3-krat Petrarcovo, 2-krat Boccacciovo, Trubarjevo življenje in delo). Za razlago so se odločale tudi ob analizi, ko so same povedale strokovne definicije literarnoteoretičnih ali literarnozgodovinskih pojmov (komedija, avtorji in zgodovinski nastanek soneta) ter označile posamezna leposlovna besedila (Trubarjev odlomek je izvorno pisanje, ki sodi v vrst spominov ali memoarov, Tartuffe je komedija). Toda pri tem niso upoštevale, da ima razlaga tudi pomanjkljivosti. Čeprav je pomensko in logično neoporečna, namreč lahko učence privede do pasivnega poslušanja in razumevanja, pogosto jih

⁴ Ugotovitev povežmam po Olgi Kunst Gnamuš (1992: 13).

⁵ Pri definicijah metode razlage in pogovorne metode ter navajanju njunih lastnosti sem se opirala na delo Ane Tomić *Izbrana poglavja iz didaktike*.

zapelje v nedejavnost in pripelje do verbalizma v znanju. Tako so morali dijaki ob razlagi slediti poteku učiteljevega mišljenja, ne da bi imeli priložnost izraziti pomisleke, vprašanja, nasprotovanja. Ker učencev v šolah nismo učili poslušati, kar je pomemben člen v komunikaciji, se pri rabi te metode lahko zgodi, da učitelja ali sošolca sploh ne slišijo, zato vse manj razmišljajo o vsebini izrečenega.

Kot pravi Leopoldina Plut Pregelj (1990: 72-101; 1997: 10-11), lahko pri enogovornem (nesodelovalnem) sporazumevanju razvijamo dejavno sporočanje z dvema vrstama dejavnosti: ob poslušanju in po njem. Ob poslušanju gre za zapisovanje, ki je bodisi samostojno bodisi izpolnjevanje prej pripravljenih tez (npr. vstavljanje manjkajočih podatkov ipd.). Po poslušanju pa gre za poslušalčev odziv, npr. povzemanje vsebine, ugotavljanje bistva, zastavljanje vprašanj ipd. Kolikor je razvidno iz naših priprav, se je spodbujanje dejavnega poslušanja pri pouku književnosti dobro uveljavilo ob interpretativnem branju, ki je pravzaprav tudi posebna vrsta enogovorne metode, ob razlagi pa sposobnosti dejavnega poslušanja doslej nismo razvijali. Lahko rečemo celo, da smo včasih nezavedno razvijali slabe poslušalske navade, saj smo učencem po razlagi pogosto narekovali in od njih pri preverjanju znanja zahtevali le to, kar imajo zapisano v zvezkih.

2.3.2 Pogovor

je druga zelo pomembna govorna metoda, ki je v nasprotju z razlago dialoška ali erotematska. Olga Kunst Gnamuš (1992: 40) pravi, da se v pogovorni obliki pomenska podstava glagolske povedi razprši v interakcijsko obliko, sestavljeno iz eliptičnih povedi raznih modalitet: pritrjevalnih in odklonilnih stališč, domnev, vprašanj, utemeljitev, dokazov, komentarjev, ponazorjevalnih zgledov. Ker pogovor razprši pomensko-pojmovne zgradbe strokovnih vsebin, je pomembno, da mu sledijo posplošitve, povzetki, miselni vzorci, prikazi pomenskih zvez in shem, toda ni nujno, da so ti vselej tudi zapisani. Vendar ima po drugi strani pogovor pred razlago tudi številne prednosti, med katerimi sta najpomembnejši:

- v večji meri kot razlaga vgrajuje doživljajske sestavine,
- učenci so dejavni udeleženci — govorniki ali poslušalci —, izražajo lahko svoja stališča, vprašanja, pomisleke, nasprotovanja.

Kot kažejo priprave, pri pouku književnosti pogovor prevladuje v fazi analize, deloma pa tudi v fazi uvodne motivacije in sinteze. Vendar se bliža neformalnemu, za življenje zunaj šole značilnemu pogovoru le ob uvodni motivaciji, kjer odnosni govor ne prevladuje samo v govoru učitelja, temveč tudi v govoru učencev. Za spoznavni pogovor ob analizi in sintezi pa je značilno, da je:

- (1) vodeni pogovor z izrazito prevladujočo vlogo učitelja; čeprav govor poteka dialoško, večinoma govori učitelj, učenec je postavljen v položaj poslušalca, ki se odziva z vnaprej pripravljenimi odgovori;
- (2) enosmerni pogovor, ki poteka le med učencem in učiteljem, ne pa tudi med učenci samimi. Le ob skupinskem pouku, ki ga predvideva ena od sedmih priprav na učno uro, dobijo učenci več priložnosti za dvosmerni in enakovrednejši pogovor.

Učitelji si pogosto zastavljamo vprašanje, ali naj spoznavne vsebine obravnavamo v obliki razlage ali pogovora. Ker imata obe metodi tako prednosti kot pomanjkljivosti, je uporaba ene ali druge odvisna od učiteljevega cilja. Toda hkrati učitelj svojega cilja ne bo mogel doseči, če ga ne bodo učenci bodisi ob razlagi bodisi ob pogovoru dejavno poslušali.

2.4 Preverjanje razumevanja poslušanega besedila

Eden od pogojev za dejavno poslušanje je ustrezna raven govorno-poslušalske komunikacije. Čeprav je vsak pogovor tudi vaja v govornem sporazumevanju (govorno-poslušalski komunikaciji) — kajti če želimo odgovoriti na vprašanje, ga moramo slišati, razumeti, interpretirati in se nanj odzvati —, me je ob analizi priprav zanimalo predvsem to, koliko in kako so študentke pri pouku preverjale razumevanje enogovornega besedila, ki so ga dijaki poslušali.

Po Sonji Pečjak lahko pri branju⁶ na splošno govorimo o treh ravneh razumevanja: (1) besednem razumevanju, (2) interpretativnem razumevanju ali razumevanju s sklepanjem in (3) kritičnem in ustvarjalnem razumevanju ali tudi uporabnem razumevanju. Kakovostno različne ravni razumevanja preverjamo s kakovostno različnimi vprašanji: vprašanja nižje ravni zahtevajo samo obnovitev spominsko usvojenih podatkov in dejstev, vprašanja višje ravni pa spodbujajo višje miselne procese, kot so analiziranje, primerjanje, sintetiziranje, uporaba. Vprašanja in naloge za preverjanje razumevanja naj bi obsegale vse ravni razumevanja.

2.4.1 Preverjanje razumevanja v začetnih fazah šolske interpretacije⁷

Vseh sedem študentk je po interpretativnem branju in čustvenem premoru učence spodbujalo k izražanju vtisov, zaznav, predstav, razmišljanj in čustev ob prebranjem besedilu ter k njihovemu utemeljevanju. Tri študentke pa so v tej fazi ob spodbujanju doživljanja dodatno preverjale tudi razumevanje, in to na višjih ravneh.

(1) Interpretativno razumevanje sta preverjali študentki pri obravnavi Petrarcoevega Soneta.

a) Z nalogo »Označite njo, kot jo razberete iz Petrarcoevega Soneta«, je študentka preverjala, ali so dijaki dojeli povezanost med posameznimi deli besedila in jo znali razložiti.

b) Ob istem besedilu je pri drugi učni uri študentka dijakom zastavila nalogo: »Določite razpoloženje in vrsto pesmi«. S tem je preverjala, ali so dojeli bistvo/poglavitne ideje besedila.

(2) Z zahtevo po obnovi Boccacciove novele pa se je preverjalo tudi uporabno razumevanje — ali znajo dijaki preoblikovati prebrano besedilo iz ene abstraktne oblike v drugo, ali znajo daljše besedilo preoblikovati v krajše.

2.4.2 Preverjanje razumevanja v fazah analize in sinteze

Ob obravnavi Molièrove komedije Tartuffe tudi analiza in sinteza sledita že prvemu branju — poslušanju odlomka. Študentka je pri tem vprašanja zastavila tako, da je z njimi preverjala razumevanje na vseh ravneh:

(1) predvsem spominsko obnovitev je zahtevala z vprašanji nižje ravni, npr.: Kako se obnaša Orgon? Kaj pravi o ženinem zdravju?;

(2) analiziranje, primerjanje, uporabo, sintetiziranje pa je preverjala z vprašanji višje ravni, npr.: Zakaj Orgona skrbi le Tartuffe? Kako bi razdelili potek dogajanja na zaplet, vrh, razplet in razsnovo?

Kot je razvidno iz priprav, se je študentkam uspelo izogniti nevarnosti, da bi vprašanja ostala na najnižji ravni razumevanja.⁸ Razloge za to lahko med drugim iščemo v metodičnem modelu šolske interpretacije: po njem so dijaki v dejavnem stiku z umetnostnim besedilom, ki ga doživljajo, razumevajo in vrednotijo. Učenčevo čustvovanje pa razgibamo in učenca spodbujamo k izražanju vrednostnih sodb in moralnih stališč šele z vprašanji višje ravni.

⁶ Razvrstitev vprašanj s psihološkega vidika glede na miselne procese na vprašanja višje in nižje ravni ter razvrstitev kakovostno različnih ravni razumevanja sem povzela po članku Sonje Pečjak (1997: 20). Čeprav sta branje in poslušanje različni sprejemni dejavnosti, sta medsebojno tudi močno povezani, pri obeh sprejememo sporočilo od zunaj in se ga nato trudimo razumeti, povezati s svojim prejšnjim znanjem ipd. Zato mislim, da lahko tudi pri poslušanju govorimo o treh kakovostno različnih ravneh razumevanja.

⁷ Metodični sistem šolske interpretacije književnega dela povzeman po članku Bože Krakar Vogel (1989/90).

⁸ Na to nevarnost opozarja Sonja Pečjak (1997: 24).

2.5 Poslušanje v metodičnem modelu šolske interpretacije umetnostnega besedila

2.5.1 Poslušanje kot dejavnost, ki jo je učitelj načrtoval, je omejena predvsem na začetne faze v metodičnem sistemu šolske interpretacije umetnostnega besedila, ki sodijo na prvo spoznavno-sprejemno stopnjo konkretne izkušnje⁹ oziroma doživljanja besedila.

(1) Vse študentke so skušale dijake za branje motivirati ustno, tako da so jim predstavile cilje učne ure in razjasnile njihova pričakovanja, s ponavljanjem literarnega znanja ali tako, da so skušale z vprašanji aktivirati njihove poprejšnje izkušnje.

(2) Pri vseh učnih urah sta motivaciji sledili napoved besedila in njegova lokalizacija. Učitelj je besedilo osvetlil z literarnozgodovinskimi podatki o avtorju, času nastanka, slogovnem obdobju itn. Učenci so bili postavljeni v vlogo sprejemnikov, pri čemer študentke njihovega dejavnega poslušanja niso spodbujale. Kot je zapisano v dveh pripravah, študentki pred lokalizacijo dijakom celo omenita, da bodo pohiteli, ker je o življenju in delu vse napisano v berilih. S tem se deloma potrdijo besede Leopoldine Plut Pregelj (1990: 16): »Sicer pa v šoli prej stimuliramo slabe poslušalske navade z vrsto vzorcev obnašanja učiteljev. Naj jih nekaj naštejemo: (1) vzkliki in pripombe pri razlagi (*Poslušajte, to je pomembno! Pazite, sedaj bom povedala nekaj zelo pomembnega! Sedaj bom ponovila vse pomembne podatke, ki si jih morate zapomniti!* itd.), (2) narekovanje učne snovi po koncu razlage, (3) pri preverjanju znanja zahteva le vsebine, ki jih imajo učenci v učbenikih ipd.« Bolje bi bilo npr., če bi spodbujali tiste miselne procese, ki omogočajo razumevanje in kritično vrednotenje besedila. Dejavnosti, ki jih pri pouku pogosto uporabljamo, so npr. seznanjanje učencev z učnimi cilji, postavljanje vprašanj pred poslušanjem, med njim ali po njem, spodbujanje k različnim načinom zapisovanja ob poslušanju, tudi zapisovanju z miselnimi vzorci ipd.

(3) Ob branju umetnostnega besedila se je pokazalo, da se študentke zavedajo, da je interpretativno branje nadgradnja logičnega, nevtralnega branja, napolnjeno s čustvenim odnosom braleca do besedila. Ker so se dijaki prvega letnika z besedili srečevali prvič, so se na branje Petrarcoe pesmi in Boccacciove novele pripravili doma in ju sami prebrali. Tako so lahko estetske kvalitete besedila tudi zvočno izpostavile z večjimi intonacijskimi razponi, vsebinsko polnimi premori, opaznejšo menjavo hitrosti in jakosti govora itn. Učencev tako besedilo ni le informiralo o določenem avtorju in književnem obdobju, ampak so jim z interpretativnim branjem omogočile poglobljeno doživljanje književnega dela oziroma skušale v njih zbuditi umetniško doživljanje (doživeto branje). Učenci umetnostnih besedil tako niso poslušali le z razumevanjem in vrednotenjem, ampak tudi/predvsem doživljajsko.¹⁰

Obe študentki, ki se nista odločili za lastno interpretativno branje, sta prav tako izbrali možnost, ki je učencem najbolj omogočila doživeto poslušanje. Trubarjevo arhaično in zato še toliko zahtevnejše besedilo so spoznali ob posnetem branju dramskega igralca, odlomek iz Molièrovega *Tartuffa* pa so sami prebrali po vlogah in s tem vsaki osebi dali njen glas.

(4) V čustvenem premoru, trenutku tišine po interpretativnem branju, so imeli učenci možnost reagirati, vsak zase utrditi svoje vtise, začutiti novo izkušnjo.

2.5.2 Po čustvenem premoru so dijaki svoje vtise pri vseh urah izražali ustno, v pogovoru. Vendar se zdi, da je pogovor pri tem ostajal enosmeren, med učiteljem in učencem, čeprav bi lahko prav v tej fazi obravnave književnega dela z razvijanjem enakovrednega dialoga med učenci spodbujali pozorno poslušanje sogovorčevih argumentov in utemeljeno zagovarjanje svojih stališč ter jih

⁹ D. Colb pravi, da mora učenčevo dejavno spoznavanje potekati skozi štiri stopnje: konkretno izkušnjo, razmišljujoče opazovanje, abstraktno konceptualizacijo in aktivno preizkušanje. Boža Krakar Vogel (1989/90) doživljanje, razumevanje in vrednotenje umetnostnega besedila prikazuje kot specifično konkretno izkušnjo, razmišljujoče opazovanje in abstraktno konceptualizacijo, kar pomeni, da sta pri pouku književnosti tako učenec kot učitelj dejavna s celotno osebnostjo, s čustvi, intuicijo, domišljijo, razumom.

¹⁰ Značilnosti interpretativnega branja opredeljuje Katja Podbevšek v članku Učiteljeva govorna kultura (1997).

vzgajali v kultivirane bralce. Prav to je temelj ene najzahtevnejših oblik večgovornega sporočanja, razprave, hkrati pa bi že lahko začrtalo smer kasnejši analizi dela.

2.5.3 Analiza besedila se ponavadi začne s pojasnitvijo težjih mest v besedilu. Tem pojasnilom sledi razčlenjevanje pomenske zgradbe umetnostnega besedila, da bi odkrili tiste sestavine, ki so dale umetniškemu delu njemu lastno umetniško vrednost. Šolska analiza v vseh primerih poteka v pedagoški komunikaciji med besedilom, učencem in učiteljem, v kateri učitelj z vprašanji spodbuja učenčevo dejavnost. Če sodim po obravnavanih pripravah, pa je med učitelji pri pouku književnosti še vedno dokaj trdno zasidrano prepričanje, da lahko analiza sledi le, če imamo besedilo pred seboj, če ga vidimo.

2.5.4 Ob sintezi znanj in vrednotenju učenci odgovarjajo na dvoje vprašanj: Kaj določeno delo (v določeni dobi, v času branja) pomeni? In Zakaj mi je/ni všeč? Na tej stopnji bi lahko bili njihovi ustni odgovori nekoliko daljša, celovita besedila, v katerih bi utemeljevali svoja stališča. Sošolci pa bi ob pripravljanju na svoj odgovor zbrano poslušali, si zapisovali navedene utemeljitve, iskali ujemanja stališč in razlike med njimi.

Ob razčlembi priprav se je pokazalo, da je tudi ob poučevanju književnosti prav poslušanje tista sporazumevalna sposobnost, ki se nam zdi tako samoumevna, da o njej ne razmišljamo in je načrtno ne razvijamo, pa čeprav nam metodični model šolske interpretacije umetnostnega besedila ponuja možnosti za razvijanje vseh oblik in vrst poslušanja. Če razvito literarno percepcijo razumemo kot razvito sposobnost literarnega branja in poslušanja ter se hkrati zavedamo, da s tem ne mislimo le na doživljanje književnega besedila, temveč tudi na njegovo razumevanje, vrednotenje in izražanje — ubeseditve svoje interpretacije, potem seveda ni dovolj, da ostaja poslušanje kot načrtovana dejavnost omejeno večinoma na uvodne faze šolske interpretacije, torej na motivacijo in interpretativno branje, ter da ostaja predvsem ilustrativna dejavnost.

Zdi se, da je temeljna pomanjkljivost pri poučevanju književnosti v tem, da poleg doživljanja ne spodbujamo še razumevanja ob poslušanju, kot da lahko razumemo in nato vrednotimo ter ustrezno interpretiramo le zapisano in prebrano, ne pa morda govorjeno in slišano besedilo. Ne nazadnje vsako besedilo v sebi izgovarjamo, besede in skladnjo povezujemo z intonacijo, hitrostjo, jakostjo, šele tako se nam umetniško delo v resnici približa, šele tako ga lahko doživljamo in tudi razumemo. In ne nazadnje se zunaj šole pogosto srečujemo samo s poslušanjem leposlovja, pa naj bo to v gledališču, na literarnih večerih, proslavah, po radiu ali televiziji.

3 Sklep

Poslušanje je v procesu sporazumevanja zelo pomembna dejavnost, brez razvite sposobnosti poslušanja se ni mogoče uspešno govorno sporazumevati. Aktivnega poslušanja se je treba prav tako naučiti kot govorjenja, branja ali pisanja, in to ne le pri pouku slovenskega jezika, ki nam daje možnosti za njegovo neposredno razvijanje, temveč tudi pri vseh drugih področjih pouka. Med njimi nam daje s funkcijsko raznovrstnostjo govora še zlasti veliko možnosti za razvijanje različnih oblik govornega sporazumevanja (govorno-poslušalske komunikacije) in različnih vrst poslušanja pouk književnosti, ki poteka ob dejavnem stiku učencev z besedilom in učiteljem. Ob poslušanju enogovornih besedil in sodelovanju v pogovorih lahko namreč ob interpretativnem in priložnostnem poslušanju, ki sta pri pouku najpogostejši vrsti, sistematično razvijamo tudi doživljalško.

Za sistematično in učinkovito razvijanje sposobnosti poslušanja seveda ne zadostuje le nov učni načrt. Tudi učitelji moramo spremeniti svoj odnos do poslušanja in svoje poslušalske navade. Tudi mi se moramo navaditi pogosteje poslušati učence. Nprekinjanje govorca, sprejemanje njegove teme, pozorno poslušanje tega, kar govori, vse to sodi h kultiviranemu poslušanju tako v šoli kot zunaj nje.

Viri in literatura

- Priprave študentk na učno uro pri pouku književnosti v študijskem letu 1997/98.
- Saša Benulič (1998). Treba je znati poslušati. Jezikovne zmožnosti za maturo iz angleščine. Ljubljana: ZRSŠ, 61-74.
- Marja Bešter, Martina Križaj Ortar (1995/96). Prenova jezikovnega pouka pri predmetu slovenski jezik. Jezik in slovstvo, 5-15.
- Marja Bešter, Martina Križaj Ortar, Erika Kržišnik (1994). Pouk slovenščine malo drugače. Trzin: Different.
- Pavao Brajša (1993). Pedagoška komunikologija. Ljubljana: Glotta Nova.
- Meta Grosman (1998). Zakaj je branje leposlovja pomembno za vsakogar. Jezikovne zmožnosti za maturo iz angleščine. Ljubljana: ZRSŠ, 12-16.
- (1998). Vprašanja o pouku književnosti. Jezikovne zmožnosti za maturo iz angleščine. Ljubljana: ZRSŠ, 7-11.
- Petar Guberina (1967). Zvuk i pokret u jeziku. Zagreb: Zavod za fonetiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Metka Kordigel (1995/96). O oblikovanju kurikula namesto učnega načrta za šolsko srečevanje s književnostjo ali: problem literarnega scientizma. Jezik in slovstvo, 17-30.
- Boža Krakar Vogel (1989/90). Metodični sistem šolske interpretacije. JIS.
- (1993/94) Razsežnosti učiteljeve usposobljenosti za poučevanje književnosti. Jezik in slovstvo, 175-188.
- (1993). Didaktična struktura in uporabna načela pouka književnosti. Književnost v prvem letniku srednje šole. Ljubljana: ZRSŠ, 7-25.
- (1997). Teme iz književne didaktike (Druga, popravljena in dopolnjena izdaja). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Olga Kunst Gnamuš (1992). Sporazumevanje in spoznavanje jezika. Ljubljana: DZS.
- Sonja Pečjak (1997). Preverjanje ravni razumevanja pri branju. Skripta 1, 19-24.
- Leopoldina Plut Pregelj (1997). Poslušajte sebe — poslušajte študente! Skripta 1, 7-18.
- (1990). Učenje ob poslušanju. Ljubljana: DZS.
- Katja Podbevšek (1997). Učiteljeva govorna kultura. Skripta 1, 25-34.
- Marija Pozojević-Trivanović (1984). Slušanje i govor. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Učni načrt za predmet slovenski jezik in književnost v gimnazijah (Predlog).
- Ivo Škarić (1996). V iskanju izgubljenega govora. Ljubljana: Pravlično gledališče.
- Ana Tomić (1997). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center FF za pedagoško izobraževanje.
- Branko Vuletić (1980). Gramatika govora. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.

Jerica Vogel

UDK 372.882

SUMMARY

LISTENING IN LITERATURE CLASSES ABSTRACT

Listening is a very important activity in the process of communication. Oral communication is not possible without the listening ability being fully developed. Active listening has to be learnt in the same way as speaking, reading or writing, and not only in language classes, which provide opportunities for its direct development, but also in all other classes. With their functional diversity of speech and students' active contact with texts and the teacher, literature classes may be a particularly stimulating context for developing various forms of spoken communication (speaking-listening) and different kinds of listening. When students listen to monologic texts and

participate in discussion, not only interpretative and situational, but also responsive listening is systematically developed.

A new curriculum itself will not automatically result in a systematic and efficient development of the listening ability. Teachers need to change their attitude towards listening and their listening habits. They need to learn to listen to their students more. Not interrupting the speaker, accepting his/her topic of conversation, attentive listening to what (s)he is saying all make part of cultivated listening both in classes and in all aspects of life.

Analiza delovnega zvezka Potovanje besed 2 glede na zastopanost štirih sporazumevalnih dejavnosti¹

V delovnem zvezku Potovanje besed 2 bomo analizirali navodila v nalogah in vajah. Naš cilj je ugotoviti, katere spoznavne in sporazumevalne dejavnosti učencev spodbujajo avtorice delovnega zvezka.

Osnovni podatki

Učbenik **Potovanje besed 2** (1997) je napisala mag. Jana Kvas.

Avtorice delovnega zvezka so: Magda Cencelj, Dragomira Kunej in Cvetka Završnik.

Avtorice niso napisale priročnika za učitelje.

Jana Kvas je pred pisanjem učbenikov predložila tudi Učni načrt za pouk slovenskega jezika in književnosti v triletnih programih srednjih šol.²

Bistvena novost tega učnega načrta je:

1. da gradi na spoznanjih praktikov in tudi teoretikov,³ da mora biti pouk slovenščine v strokovnih, zlasti še v poklicnih šolah drugačen kot na gimnazijah;
2. da povezuje jezikovni in književni pouk.

V uvodni predstavitvi učnega načrta (1996: 5) piše: »Učni načrt ... je sestavljen tako, da je v njegovem jedru *sporočanje* (poudarila S. P. G.) ... Literarni pouk poteka v povezavi z neumetnostnimi besedili in drugimi poglavji sporočanja.«

Temeljne značilnosti učbenika in delovnega zvezka **Potovanje besed 2**.

— Didaktični sklopi so oblikovani na podlagi določene teme (ne na podlagi literarnozgodovinskega načela). V učbeniku in delovnem zvezku Potovanje besed 2 je šest didaktičnih sklopov:

- Predstavljam si,
- Doživljam,
- Spoznavam,
- Nenavadno poročilo,

¹ M. Cencelj, D. Kunej, C. Završnik (1997). Potovanje besed. Ljubljana: DZS.

² J. Kvas (1996). Učni načrt za pouk slovenskega jezika in književnosti v triletnih programih srednjih šol. Ljubljana: ZRSŠŠ.

³ Prim. B. Krakar Vogel (1996/97). Potovanje besed k novim izzivom. JiS, 119-121.

- Pripoved, ki pritegne,
- Življenjepis posebne vrste.

Kriterij, po katerem so oblikovani didaktični sklopi, je sporočanjstvozgojni.⁴ Učbenik Potovanje besed 2 uvede vsako temo z neumetnostnim, praktičnim sporočanjem. Učenci spoznajo naslednje ubeseditvene načine: opisovanje, subjektivno opisovanje, poročanje in pripovedovanje. Nato se obravnava posveti zakonitostim umetnostnega besedila in njegovemu avtorju. Gre za didaktično načelo povezovanja jezikovnega in književnega pouka. Povezave med umetnostnim in neumetnostnim besedilom učencu nazorno pokažejo koristnost in enkratnost tako enega kot drugega.

- Vsako poglavje v učbeniku se prične z uvodno fotografijo in motom ter ima tri dele, ki se ujema s temeljnimi didaktičnimi koraki v učnem procesu: uvajanje (Vaje za ogrevanje, Nekaj že znaš, nekaj se boš še naučil), sledita obravnava nove učne snovi in utrjevanje. Vprašanja in naloge v učbeniku in delovnem zvezku upoštevajo notranjo diferenciacijo: naloge in vaje, ki so označene s trikotnikom, so obvezne, manj obvezne so označene s krogom in dodatne s kvadratom.
- Učbenik in delovni zvezek imata sporočilno, funkcionalno in estetsko zunanjo podobo. Zahteve po ustrezni grafični podobi besedil, ki so jih prejšnji učbeniki⁵ izražali samo deklarativno, je ta didaktični komplet uspel preliniti v prakso. Gre za učbenik, ki je privlačen na videz, ima lepo oblikovano naslovnico, je obarvan s humorjem in pisan v jeziku, ki je učencem blizu. To je samo nekaj kriterijev, po katerih učbenike za svoje učence izbirajo učitelji v skandinavskih deželah.⁶

Analiza nalog in vaj v delovnem zvezku Potovanje besed 2

Pri analizi me je zanimalo:

- a) Katere spoznavne dejavnosti učenca spodbujajo avtorice v navodilih k vajah?
- b) Ali ciljno in načrtno razvijajo vse štiri sporazumevalne sposobnosti?

Učenec je lahko spoznavno dejaven na štiri različne načine: miselno, izrazno, čutno in praktično. Iz seznama glagolov je mogoče določiti vrsto učenčeve dejavnosti, ki jo izbrani glagol iz navodil k vajah spodbuja. Seveda je taka delitev samo načelna, saj ima vsaka izrazna dejavnost izhodišče v miselni dejavnosti.

Analizo sem izvedla v treh korakih.

1. Iz navodil k vajah in nalogam sem izpisala glagole po abecedi. Vsi glagoli so imeli obliko velelnika za 2. osebo ednine, le enkrat je bil uporabljen glagol za 1. osebo množine (v pomenu kolektivnega subjekta: preberimo). Upoštevala sem tudi število ponovitev.
2. V drugem koraku sem seznamu glagolov dodala še predmete, ki pomagajo natančneje določiti vrsto učenčeve dejavnosti, ki jo izbrani glagol k vajah spodbuja.
3. Iz vezavnih razmerij glagola z različnimi predmeti je bilo mogoče (ne zmeraj enosmiselno) razvrstiti te glagole tako, da je bilo razvidno, katero vrsto učenčevih dejavnosti (miselne, čutne, praktične) spodbujajo avtorice vaj.

⁴ Prim. Krakar Vogel (prav tam): ».../ učenci poklicnih šol naj bi se pri slovenščini učili tvorjenja in razumevanja različnih vrst besedil, kar bodo potrebovali v življenju ... Ob tem pa naj bi tudi spoznavali, kako (drugače) te besedilne vrste oz. sporočevalni postopki in dejavniki sporočanja ... živijo v umetnostnem besedilu.«

⁵ Prim. J. Dular, R. Kirn, M. Kolar, B. Pogorelec, I. Zrimšek. SKJ 1. Maribor: Založba Obzorja, str. 258.

⁶ Prim. N. Cigler (1997). Kakšen je dober učbenik, kako napraviti, izbrati in uporabljati učbenike. V: Vzgoja in izobraževanje, str. 34-36.

Ugotovitve

1. Iz analize vaj sem ugotovila, da te pri učencih spodbujajo spoznavne, tj. miselne, izrazne in čutne dejavnosti. Največ glagolov (19) je za spodbujanje izraznih dejavnosti, 14 glagolov za spodbujanje miselnih in le 7 glagolov za spodbujanje čutnih dejavnosti. Te vaje udeležajo temeljni cilj pouka književnosti: spodbujajo učenčev dejavni stik z leposlovjem, tj. njegovo doživljanje, razumevanje, vrednotenje prebranega besedila in izražanje lastne interpretacije, ter razvijajo sposobnosti raziskovanja (analiziranja, sintetiziranja, posploševanja in sklepanja). Tako delovni zvezek *Potovanje besed 2*, ki je namenjen predvsem pouku književnosti, dosega svoj temeljni cilj. Premalo pa je vodenih čutnih dejavnosti, ki bi morale imeti zlasti v fazi uvodne motivacije pomembno vlogo.

2. Če izhajamo iz teorije sporazumevanja, kjer ljudje nastopamo v vlogi sporočevalca, tj. sporočamo (govorimo ali pišemo), in v vlogi naslovnika, ko sprejemamo, razbiramo in interpretiramo besedila (poslušamo ali beremo), govorimo o štirih sporazumevalnih dejavnostih. Analiza vaj je pokazala, da je največ glagolov v vajah (8) za razvijanje pisanja, 3 glagoli v vajah so za ustno sporočanje (dodati moramo še 7 vaj za ustno sporočanje, ki nimajo eksplicitnih navodil), 2 glagola za branje. Poslušanja kot sporazumevalne dejavnosti avtorice delovnega zvezka niso predvidele. Število glagolov za posamezno sporazumevalno dejavnost, s katerimi razvijamo sporazumevalne sposobnosti, nam ne daje prave slike o učenčevih dejavnostih, saj vemo, da pri pouku literature beremo in tudi poslušamo. Analiza pa je pokazala, da ti dve dejavnosti nista ciljno vodeni in usmerjeni.

V izhodišču delovnega zvezka je delo z besedilom (literarnim odlomkom ali več kratkimi odlomki), ki spodbuja učenčev dejavni stik z literaturo. Iz navodil ni razvidno, kako naj učenec besedilo bere (tiho, naglas), s katerimi bralnimi strategijami si lahko pomaga pred in med branjem. Avtorice zelo natančno usmerjajo učenčevo ukvarjanje z besedilom po branju. S številnimi vprašanji preverjajo razumevanje, doživljanje in vrednotenje besedila. Veliko je vprašanj odločevalnega tipa, kjer mora učenec izbrati eno od ponujenih možnosti, npr.

— Kaj meniš, ali je pesem pripovedna ali izpovedna? (str. 46),

— Kaj misliš, ali je zasebni dnevnik subjektivno ali objektivno besedilo? (str.11).

3. Vaje v delovnem zvezku razvijajo predvsem bralno sposobnost in sposobnost pisanja, le 7 (+3) nalog je predvidenih za ustno sporočanje. Te naloge pragmatično niso dovolj domišljene in navodila so preskopa, vsi temeljni dejavniki sporočanja ostajajo neizraženi. (Komu sporoča sporočevalec? V kakšnem odnosu sta sporočevalec in naslovnik? Kakšen je govorni položaj? Kakšen je namen sporočanja?)

Tudi pri nalogah za razvijanje sposobnosti pisanja, zlasti samostojnih izdelkov, manjkajo temeljna pragmatična določila. V navodilih k vajam učenci ne dobijo podatkov o temeljnih dejavnostih sporazumevanja (Kakšen je namen pisanja? Kaj želimo z besedilom doseči? Komu je besedilo namenjeno? Katera jezikovna sredstva bomo izbrali, da bomo dosegli svoj namen?)

Navodilo k nalogi »Izberi v svojem okolju nenavadno osebo in jo skušaj čim zanimiveje predstaviti« (str. 30) bi se lahko glasilo:

»Svojemu prijatelju napiši pismo, v katerem mu predstavi nenavadno osebo iz svojega okolja. Tvoj cilj je doseči zanimanje prijatelja za to nenavadno osebo, zato jo opiši tako, da jo bo tvoj prijatelj želel spoznati.«

4. Zaključimo lahko z ugotovitvijo, da **Delovni zvezek Potovanje besed 2**, ki je namenjen pouku književnosti v 3-letnih poklicnih šolah, spodbuja k dejavnemu stiku z leposlovjem. Vaje spodbujajo pri učencih izrazne, miselne in čutne dejavnosti ter vodijo od doživljanja, razumevanja, analiziranja

do vrednotenja prebranega besedila in izražanja lastne interpretacije. Avtorice pri pisanju učbenika niso imele jasnega koncepta o razvoju štirih sporazumevalnih sposobnosti, ki jih dosežemo s ciljno vodenimi sporazumevalnimi dejavnostmi.⁷ Prav tako niso upoštevale najnovejših spoznanj o sporazumevalnih dejavnostih. Pri nalogah in vajah, ki naj bi povežale pouk literature z jezikovnim poukom, niso upoštevale spoznanj pragmatičnega jezikoslovja. Ta spoznanja v celoti udejanjajo šele novi učni načrti, tudi Učni načrt za pouk slovenščine v 3-letnih poklicnih šolah (PrKK za slovenščino, junij 1998), zato je **Delovni zvezek Potovanje besed 2** primer »predreformiranega« delovnega zvezka s številnimi dobrimi lastnostmi in zgoraj opisanimi pomanjkljivostmi.

Slava Pevec Grm

Gimnazija Jožeta Plečnika Ljubljana

⁷ Prim. Učni načrt za predmet slovenščina v gimnazijah (1994). Ljubljana: ZRSŠŠ, 44-45, ki navaja funkcionalne cilje za vse štiri sporazumevalne dejavnosti.

Zborovanje slovenskih slavistov v Murski Soboti (1.-3. 10. 1998)

Jesen je čas, ko se tradicionalno zberó vsi slovenski slavisti, zato da podrobneje obdelajo zanimivo in aktualno slovenistično temo, ob tem pa se družijo in spoznavajo kulturno-zgodovinske značilnosti okolja, v katerem je zborovanje pripravljeno.

Lanski gostitelj srečanja je bilo SD Pomurje in Prlekija, ki je znova pokazalo izjemno gostoljubje, dobro organiziranost in pripravilo bogato bero spremljevalnih prireditev (vodeni ogled stalne razstave v Pokrajinskem muzeju, prijeten družabni večer s predstavitvijo ljudske glasbe in običajev, zanimive okrogle mize, predstavitev novih strokovnih publikacij in tri različna strokovna popotovanja).

Za strokovno izjemno zanimivo in odmevno temo je poskrbelo SD Slovenije, saj je za letošnje zborovanje izbralo naslov **Razpotja slovenske literarne vede**. V dvodnevem programu se je zvrstilo trinajst eminentnih predavateljev (prvi dan so nastopili *prof. dr. Boris Paternu, prof. dr. Miran Hladnik, doc. dr. Marko Juvan, doc. dr. Igor Saksida, doc. dr. Miran Štuhec*; drugi dan pa *prof. dr. Janko Kos, prof. dr. Evald Koren, doc. dr. Marija Stanonik, prof. dr. Denis Poniž, Jana Zemljarič, prof., doc. dr. Silviya Borovnik, prof. dr. Meta Grosman, prof. dr. Aleksander Skaza*) s področja literarne vede in literarne zgodovine, ki so odstirali svoje poglede na trenutno stanje na tem področju slovenistike in s svojimi razpravljajmi zbudili živahne diskusije in polemike. Rezultat razpravljanj je mogoče strniti v ugotovitev, da je prišlo do generacijske zamenjave, z njo pa do iskanja možnosti novih teoretičnih in metodoloških konceptov, ki jih bo izčistil šele čas.

Popoldanski del prvega dne zborovanja je bil namenjen občnemu zboru ZSDS, saj je dosedanjemu vodstvu potekel mandat. Občni zbor je na predlog predsednika ZSDS dr. Zoltana Jana vodilo predsedstvo v sestavi: dr. Marko Jesenšek, predsedujoči, dr. Irena Stramljič Breznik, zapisničarka, in mag. Mihaela Koletnik, overovateljica, po sledečem predlaganem dnevnem redu:

1. Razglasitev častnih članov: za nove častne člane so bili predlagani in soglasno sprejeti *akad. prof. dr. Jože Pogačnik, Marija Pirjavec, prof., in Lojzka Bratuž, prof.* Častne listine jim je izročil predsednik ZSDS.

2. Predlog za ustanovitev nagrad SDS: predsednik ZSDS je pripravil predlog nagrad, ki bi se podeljevale uspešnim osnovno- in srednješolskim učiteljem ter najuspešnejšim študentom na dodiplomskem študiju ter magistrandom in doktorandom s področja slovenistike. Občni zbor je pobudo sprejel in upravni odbor društva pooblastil kot organ, ki bo v prihodnje odločal o podeljevanju nagrad.

3. Sprememba društvenih pravil: predlagana je bila sprememba 15. člena društvenega pravilnika, ki v novi obliki dovoljuje izplačilo mesečne nagrade ali avtorskega honorarja predsedniku, tajniku in blagajniku ZSDS v skladu s finančnimi možnostmi društva. S tako stimulacijo bi bilo v prihodnosti morda olajšano kadrovanje, saj imenovani s funkcijo dobijo tudi mnogo dela in obveznosti.

4. Poročila o delu in poslovanju: o preteklih aktivnostih ZSDS je poročal predsednik dr. Zoltan Jan, za njim pa večina predsednikov področnih društev. Prebrana so bila tudi poročila

predsednikov sekcij in uredništev strokovnih revij, predstavnikov institucij. Posebej velja omeniti poročilo *prof. dr. Alenke Šivic Dular, predsednice Slovenskega slavističnega komiteja*, saj je Slovenija dobila kandidaturo za organizacijo naslednjega *Mednarodnega slavističnega kongresa*. Ob koncu je dr. Igor Saksida prebral še *Izjavo o slovenščini kot učnem jeziku*, v kateri se nasprotuje poskusom uvajanja angleščine kot učnega jezika pri nekaterih predmetih v osnovnih in srednjih šolah. Udeleženci zborovanja so izjavo soglasno podprli.

5. Razrešitev dosedanjih in volitve novih organov društva: zbor je razrešil stari upravni odbor ZSDS in na pobudo predsedujočega delovnega predsedstva z javnimi volitvami ponovno izvolil za predsednika ZSDS **dr. Zoltana Jana**, za tajnico **Jano Zemljarič**, diplomirano slovenistko in komparativistko, in za blagajničarko **Leonoro Nardoni Grah**. V nadzorni odbor so bili izvoljeni **B. Orožen, prof., prof. dr. F. Žagar** in **V. Omerzel, prof.** Člani častnega razsodišča so postali **akad. prof. dr. F. Zadavec**, častni član, **dr. F. Novak** in **J. Dolenc, prof.** in častni član.

Novim članom vodstva in organov, zlasti ponovno izvoljenemu predsedniku, iskreno čestitamo in želimo tudi v prihodnjem delovanju veliko uspehov ter izvirnih idej pri popestritvi in razširitvi delovanja našega društva.

Irena Stramljič Breznik
Pedagoška fakulteta v Mariboru

Predlogi razglasitev častnih članic in članov Slavističnega društva Slovenije

Upravni odbor je na svoji 5. seji sedanjega sklica enoglasno sprejel sklep, da predlaga občemu zboru Slavističnega društva Slovenije za častno članico

prof. Lojzko Bratuž (rojeno 19. junija 1934).

Otroštvo prof. Lojzke Bratuž je zaznamovalo fašistično nasilje, katerega ena prvih žrtev na Goriškem je bil njen oče, tako da je njena mati, znana pesnica Ljubka Šorli, ostala z dvema majhnima otrokoma prepuščena sama sebi in neprestanemu policijskemu nadzoru, šikanam in krutemu nasilju v taborišču. Po maturi na klasičnem liceju in študiju na filozofski fakulteti v Trstu je najprej poučevala na goriških srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom, od 1975. leta pa na fakulteti za tuje jezike videmske univerze poučuje slovensko književnost, kjer je s prizadevnim pedagoškim delom sooblikovala številne študente, med katerimi so danes tudi uveljavljeni kulturni in strokovni ustvarjalci na Goriškem, v Beneški Sloveniji in na Tržaškem.

Na novem delovnem mestu se je intenziviralo njeno znanstvenoraziskovalno delo, ki ga je najprej usmerila v dokaj razpršen krog problemov, v katerem zavzemajo vidno mesto njene študije o slovenskih pesnikih in pripovednikih druge polovice 19. stoletja, proučevanje cerkvenih dostojanstvenikov in njihovega mesta v zgodovini slovenske književnosti in kulture, analizirala je različne goriške literate. Kasneje se je poglobila v proučevanje neobjavljenih slovenskih rokopisov prvega goriškega nadškofa Carla Michela Attensa in objavila dve samostojni knjigi o njegovih pridigah v slovenščini. Veliko strokovnih naporov je vložila tudi v leksikografsko in slovarsko delo, uredila je več antologij, med njimi je *Gorica v slovenski književnosti*, ki je izšla tudi v italijanščini. Sosednjemu narodu je večkrat predstavljala slovenski jezik, literaturo in kulturo na javnih prireditvah, izpopolnjevalnih tečajih za italijanske učitelje in podobnih srečanjih sosednjih narodov. Rezultate svojih natančnih in poglobljenih raziskav je predstavila slovenski in italijanski strokovni javnosti na številnih simpozijih in drugih znanstvenih sestankih. Ob vsem tem obsežnem delu in kljub zdravstvenim težavam je zmogla tudi zavidljivo široko delovanje v različnih kulturnih društvih in cerkvenih organizacijah zamejskih Slovencev. Profesorica Lojzka Bratuž je ena vidnih strokovnih in kulturnih ustvarjalk zamejskega prostora na Goriškem.

Delo Slavističnega društva Slovenije je vedno podpirala, aktivno je delovala v Slavističnem društvu Trst Gorica Videm, na naših zborovanjih je sodelovala tudi z več zanimivimi referati.

Spoštovane kolegice in kolegi, navedeno zgovorno utemeljuje predlog upravnega odbora društva, da prof. Lojzko Bratuž razglasimo za častno članico Slavističnega društva Slovenije in tako izrečemo priznanje njenemu ustvarjanju na področju slovenističnih in sorodnih strok.

Upravni odbor je na svoji 5. seji sedanjega sklica enoglasno sprejel sklep, da predlaga občemu zboru Slavističnega društva Slovenije za častno članico

prof. Marijo Pirjevec (rojeno 8. novembra 1941).

Literarna zgodovinarica, univerzitetna profesorica Marija Pirjevec deluje v Trstu. Tam je tudi diplomirala na filozofski fakulteti s tezo *Il mondo poetico di Srečko Kosovel*, ki jo je razširjeno in dopolnjeno objavila 1974. leta in s tem že nakazala obrise svojega poklicnega dela, ki je v veliki meri namenjeno odkrivanju in uveljavljanju slovenske literature v italijanskem kulturnem prostoru. Najprej je poučevala na tržaških srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom (1965-85) ter sestavila štiri berila za slovenske osnovne šole v Italiji, poleg tega pa še antologijo za višje srednje šole *Od realizma do moderne* (1981, 1993, soavtorica Lojzka Bratuž). Od leta 1972 je predavala slovensko književnost na Inštitutu za slovansko filologijo filozofske fakultete v Trstu, leta 1993 pa se je zaposlila na oddelku modernih jezikov za tolmače in prevajalce. Poleg akademskih obveznosti je na tržaški filozofski fakulteti skrbela za razvoj slovenistike, organizirala vrsto simpozijev, okroglih miz, gostovanj slovenskih strokovnjakov. Raziskuje literarnozgodovinske stike med slovensko in italijansko književnostjo. S tega področja je izdala dve knjigi razprav: *Saggi sulla letteratura slovena*, Trst 1983 (Eseji o slovenski književnosti), in *Na pretoku dveh kultur*, Trst 1992. Poleg tega sistematično proučuje razvoj slovenske proze. V ta okvir sodijo tri knjižne objave: *Trubar, Kosovel, Kocbek e altri saggi*, Trst 1989 (Trubar, Kosovel, Kocbek in drugi eseji), *Dvoje izvirov slovenske književnosti*, Ljubljana 1997, in *Tržaški zapisi*, Trst 1997. V italijanščino je prevedla Cankarjevo *Hišo Marije Pomočnice* (Pordenone 1984) in komentirala več italijanskih izdaj slovenskih pisateljev. Pripravila je tudi knjižni izbor sodobne slovenske poezije v Trstu *Kar naprej trajati* (Trst 1994) in uredila *Pahorjev zbornik* ob pisateljevi osemdesetletnici (Trst 1993). Njeno znanstveno in strokovno delo je zaradi obsega in izvirne obravnave problematike močno opazno pri nas in v Italiji.

Delo Slavističnega društva Slovenije je spremljala z naklonjenostjo, aktivno je delovala v Slavističnem društvu Trst Gorica Videm, na naših zborovanjih je sodelovala tudi z vrsto zanimivih referatov.

Spoštovane kolegice in kolegi, navedeno zgovorno utemeljuje predlog upravnega odbora društva, da prof. Marijo Pirjevec razglasimo za častno članico Slavističnega društva Slovenije in tako izrečemo priznanje njenemu ustvarjanju na področju slovenističnih in sorodnih strok.

Upravni odbor je na svoji 5. seji sedanjega sklica enoglasno sprejel sklep, da predlaga občemu zboru Slavističnega društva Slovenije za častnega člana

akademika prof. dr. Jožeta Pogačnika (rojenedga 14. marca 1933).

Začetek bleščeče poklicne poti akademika dr. Jožeta Pogačnika je zaznamovala znana afera, zaradi katere je moral z nekaterimi kolegi zapustiti delo na Filozofski fakulteti v Ljubljani, tako da je doktoriral 1963. leta v Zagrebu, kjer je bil več let asistent na filozofski fakulteti. Za tem je bil univerzitetni učitelj v Novem Sadu in Osijeku (od 1969 do 1991), nato pa do upokojitve na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru. Med tem se je izpopolnjeval v tujini, kjer je postal član

vrste uglednih znanstvenih ustanov ter predaval na več kot na štiridesetih univerzah kot gostujoči profesor.

Akademik dr. Jože Pogačnik je izjemno ustvarjalen literarni zgodovinar, ki proučuje predvsem slovensko literaturo od srednjega veka do sedanjosti ter poudarja njeno enkratnost v posameznih literarnih obdobjih, strukturo njenih del in povezave z evropsko literaturo. Njegovo delo je usmerjeno v proučevanje pomembnih kulturnih in literarnih problemov, ki ga zanimajo sami po sebi, a tudi v povezavi s svojimi evropskimi razmerji. Izdal je 35 knjig, od tega tri v nemščini, eno v angleščini, šest v srbskem in hrvaškem jeziku, poleg tega pa tudi vrsto študij in znanstvenih člankov, tako da obsega njegova bibliografija nad 300 enot, s čimer se uvršča med najplodnejše slovenske literarne zgodovinarje.

Njegovo delo je bilo deležno zasluženega priznanja slovenske države ter širše mednarodne strokovne javnosti. Med formaliziranimi častmi naj omenimo, da je redni član SAZU, član Akademije v Göttingenu, konzulent pri Herderjevi fundaciji, prejel je nagrado Kopitarjevega društva, Kidrič-Prijateljstvo nagrado, nagrado mesta Osijek, Herderjevo nagrado, priznanje ambasador Republike Slovenije v znanosti itn.

Delo Slavističnega društva Slovenije je vedno podpiral in spremljal z naklonjenostjo, na številnih zborovanjih pa je sodeloval tudi z vrsto poglobljenih referatov.

Spoštovane kolegice in kolegi, navedeno zgovorno utemeljuje predlog upravnega odbora društva, da akademika prof. dr. Jožeta Pogačnika razglasimo za častnega člana Slavističnega društva Slovenije in tako izrečemo priznanje njegovemu ustvarjanju na področju slovenističnih in sorodnih strok.

Zoltan Jan

Predsednik Slavističnega društva Slovenije

Predlog za ustanovitev nagrad Slavističnega društva Slovenije*

Na podlagi 11. in 38. člena Pravil Slavističnega društva Slovenije kot predsednik predlagam občemu zboru, da ustanovi nagrade Slavističnega društva Slovenije:

1. za izjemne uspehe pri poučevanju slovenskega jezika in književnosti na osnovnih in srednjih šolah;
2. za najuspešnejši doktorski študij s področja slovenistike oziroma sorodnih slovenističnih ved;
3. za najuspešnejši magistrski študij s področja slovenistike oziroma sorodnih slovenističnih ved;
4. za najuspešnejši dodiplomski študij s področja slovenistike oziroma sorodnih slovenističnih ved.

Z nagradami bi Slavistično društvo Slovenije uresničevalo svoje programske naloge in med drugim prispevalo k dvigu strokovne in pedagoške ravni pouka slovenščine in drugih slavističnih predmetov na vseh stopnjah naših šol (13. čl. Pravil). Podobne nagrade na drugih področjih že obstajajo.

Nagrade bi bile denarne in bi se podeljevale v skladu s finančnimi možnostmi Društva vsako ali vsako drugo leto. Tudi število razpisanih nagrad bi se lahko spreminjalo glede na finančne razmere in število predlogov. Višina nagrad naj bi pokrila stroške za razmnoževanje teze, nagrada za izjemne uspehe pri poučevanju slovenskega jezika in književnosti pa naj bi znašala vsaj dve običajni profesorski plači. Nagrajenci bi prejeli tudi listino.

Nagrado za izjemne uspehe pri poučevanju slovenskega jezika in književnosti bi vsakokrat podelili eni članici ali članu, nagrade za doktorski in magistrski študij bi bile vsakokrat po dve, za dodiplomski študij pa bi vsakokrat podelili po pet nagrad. Poleg kakovosti bi se lahko upoštevale tudi razmere, v katerih je delo potekalo, in višina že prejete podpore iz javnih sredstev.

Pravico predlaganja kandidatov za nagrado za izjemne uspehe pri poučevanju slovenskega jezika in književnosti bi imela področna slavistična društva, sekcije in upravni odbor ter vsaka članica oziroma član Slavističnega društva Slovenije. Predloge za ostale nagrade bi predlagala oba oddelka, na katerih je organiziran univerzitetni študij za profesorje slovenskega jezika in književnosti, ena nagrada pa bi bila rezervirana za študij slovenščine na neslovenskih univerzah.

Temeljni kriterij za podelitev nagrade za izjemne uspehe pri poučevanju slovenskega jezika in književnosti bi bila uspešnost, kakovost, ugled in dolžina staža kandidatke oziroma kandidata, ki bi praviloma učil(a) na osnovnih in srednjih šolah. Pri nagradah za podiplomski študij bi odločala ocena mentorja ter mnenje predlagatelja, pri nagradah za dodiplomski študij pa mnenje predlagatelja ter povprečna ocena, ki ne bi smela biti nižja od 9.

Natančnejše pogoje in razpis bi pripravil upravni odbor Društva, ki naj ga občni zbor pooblasti kot organ za odločanje o podelitvi nagrad. Naloga vseh članov pa naj bo, da nagrade pridobijo potreben ugled.

Zoltan Jan

Predsednik Slavističnega društva Slovenije

* Občni zbor je predlog enoglasno sprejel na zborovanju v Murski Soboti, dne 1. oktobra 1998.

Jezik in slovstvo, Letnik 44, 98/99, št. 4

Irena Stramljč Breznik

UDK 811.163.6'373.46:81'36"17/18"

OBLIKOVANJE POIMENOVANJ ZA BESEDNE VRSTE V SLOVENSKO PISANIH SLOVNICAH MED LETI 1791-1854

Zgodovinski pogled na oblikovanje besednovrstnega izrazja na temelju besedotvorne analize prinaša naslednje ugotovitve: pri vseh obravnavanih slovnitvskih 19. stoletja z izjemo Zagajška je pri upoštevanju temeljnih načel za oblikovanje termina razpoznavna težnja, v izrazu zajeti definicijske lastnosti besednih vrst. Oblikovani izrazi so v devetdesetih odstotkih samostalnike, večinoma obrazljene z moškospolskimi morfemi. Vse našete lastnosti pa predstavljajo pozitivno tradicijo, iz katere črpa tudi današnje jezikoslovno izrazjetvorje.

Jezik in slovstvo, Letnik 44, 98/99, št. 4

Zoltan Jan

UDK 821.163.6.03=50"1945/199"

SLOVENSKA KNJIŽEVNOST V ITALJANSKIH ANTOLOGIJAH JUGOSLOVANSKIH KNJIŽEVNOSTI PO LETU 1945

V repertoarju italjanskih knjižnih prevodov slovenskih leposlovnih del imajo velik delež antologije jugoslovanskih književnosti. Prispevek osvetljuje repertoar predstavljenih del in razčlenjuje okoliščine, v katerih so te antologije nastale. Predstavljene so številne vezi ter ozadje različnih polemik, ki so se pojavljale ob izidu obravnavanih del. Po opozorilu na nekatere manj obsežne in manj znane objave slovenske književnosti kot dela jugoslovanske v italjanskih tematskih antologijah svetovne literature se prispevek zaključuje z razmislekom, kakšne posledice je imelo predstavljanje slovenske književnosti v okviru jugoslovanskih literatur.

Jezik in slovstvo, Letnik 44, 98/99, št. 4

Jerica Vogel

UDK 372.882

POSLUŠANJE PRI POUKU KNJIŽEVNOSTI

Poslušanje je temeljna, pogosta in pomembna sporazumevalna dejavnost, zato je sposobnost poslušanja ena od bistvenih sestavin celovite sporazumevalne zmožnosti. Danes vemo, da ni samodejna, temveč da se je treba naučiti prav tako kot npr. branja ali pisanja. Iz teh spoznanj izhaja tudi prenova pouka slovenskega jezika in književnosti, saj v učne načrte vključuje poslušanje tako neumetnostnih kot umetnostnih besedil. Tu nas najprej teoretično in nato praktično zanima, kako se lahko poslušanje uredničuje pri pouku književnosti.

Jezik in slovestvo, Vol. XLIV (1998/99), No. 4

Zoltan Jan

UDK 821.163.6.03=50"1945/199"

**SLOVENE LITERATURE IN ITALIAN ANTHOLOGIES OF
YUGOSLAV LITERATURES AFTER 1945**

A substantial part of Italian translations of Slovene literature published in book form has appeared in anthologies of Yugoslav literatures. The repertoire of Slovene works presented in these anthologies is reviewed, as well as the circumstances in which the anthologies were published. The rich network of ties among individuals behind the publishing of Slovene literature in Italy is explained, together with the background of various polemical debates aroused by the publication of the anthologies. After calling attention to several more modest and less known presentations of Slovene literature as part of Yugoslav literature in Italian thematic anthologies of world literature, the author discusses the consequences of this presentation of Slovene literature within the framework of Yugoslav literatures.

Jezik in slovestvo, Vol. XLIV (1998/99), No. 4

Irena Stramljčič Breznik

UDK 811.163.6*373.46:81.36"17/18"

**FORMATION OF WORD CLASS TERMS IN GRAMMARS
WRITTEN IN SLOVENE BETWEEN 1791 AND 1854**

A historical review of the formation of terms for word classes, based on word-formation analysis, shows that all those 19th century grammarians whose texts were analyzed, with the exception of Zagažšek, tended to create terms that would incorporate defining properties of particular word classes. In 90 per cent. of the cases, these terms were derived nouns, mostly with masculine suffixes. All these features make up the positive tradition upon which also contemporary linguistic terminology formation is founded.

Jezik in slovestvo, Vol. XLIV (1998/99), No. 4

Jerica Vogel

UDK 372.882

LISTENING IN LITERATURE CLASSES

Listening in a basic, frequent and important communicative activity. This makes the ability to listen one of the fundamental components of the total communicative capacity. It is nowadays recognised that the listening ability is not automatic, that it has to be learnt the same way as e.g. the ability to read or write. Accepting this fact, the current reform of the Slovene language and literature curricula has introduced practicing listening to both literary and non-literary texts. The paper deals with theoretical and practical aspects of teaching listening in literature classes.